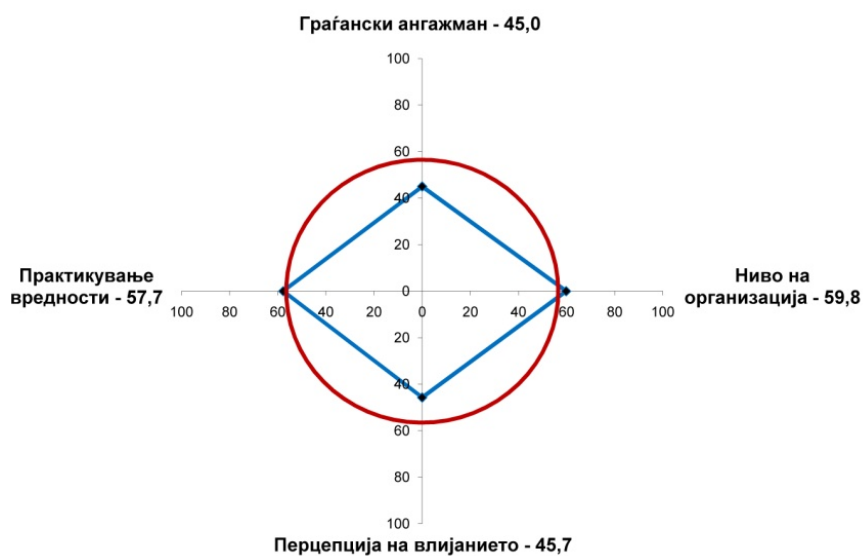


Цивикус – Индекс на граѓанското општество

ДОЛГ ПАТ ДО ПОГОЛЕМ ГРАЃАНСКИ АНГАЖМАН

Аналитички извештај



Скопје, март 2011

ЦИВИКУС: Индекс на граѓанското општество во Република Македонија –
Меѓународен акциско-истражувачки проект, координиран од Цивикус: Светската
алијанса за граѓанско учество

Цивикус - Индексот на граѓанското општество во Македонија е подготвен од членовите на Националниот индекс-тим (НИТ).

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка

За издавачот:

Сашо Клековски, прв извршен директор
Александар Кржаловски, извршен директор

Автори:

Сашо Клековски, Даниела Стојанова, Гонце Јаковлеска, Емина Нурединоска

Координатор на Националниот индекс тим:

Сашо Клековски

Координатор на проектот:

Даниела Стојанова

Лектура:

Даниел Медароски

ИСБН 978-608-4617-13-6

Проектот беше финансиски поддржан од:



Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка.

Македонски центар за меѓународна соработка

Сите права се задржани, репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачот, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин и без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот.

ПРЕДГОВОР

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) од основањето во 1993 година е една од водечките граѓански организации во Македонија и на Балканот.

Долгорочна цел на МЦМС, меѓу останатите е и вкоренетото и динамично граѓанско општество, кое влијае на јавните политики. Активните и општествено одговорни граѓани се стремат на таквото граѓанско општество и на МЦМС. Освен на вклученоста на граѓаните во главните текови, МЦМС се фокусира и на институционалниот развој за вкоренето и динамично граѓанско општество кое влијае на јавните политики. МЦМС посебно и како дел од сојузи и коалиции го прифаќа предизвикот за влијание на јавните политики. Двата примери за одбележување што се случија помеѓу ова и претходното истражување за Индексот за граѓанско општество (ИГО) се донесувањето на новиот Закон за здруженија и фондации и првиот Закон за заштита и спречување на дискриминацијата.

Потребата од аргументирана расправа за резултатите и влијанието на граѓанскиот сектор сè уште постои. Освен Индексот на граѓанското општество, кое беше првото најсеопфатно истражување за граѓанското општество во Македонија, МЦМС продолжи со истражувањата на довербата во граѓанското општество, но и на општествената одговорност на граѓаните.

И овој пат, но сега со поголемо искуство и извесност, МЦМС и граѓанскиот сектор со голема посветеност го спроведоа Индексот. Граѓанските организации ги согледуваат состојбите во нивниот сектор. Понатамошните расправи не мора да се темелат на шпекулации, постојат проверени информации за состојбите. Некои од податоците очекувани, некои помалку очекувани, сепак, тие се сегашната позиција за натамошните дебати, за натамошните подобрувања.

Работејќи на Индексот, низ дијалог на клучните актери на граѓанскиот сектор беше подобрена дефиницијата на граѓанското општество. Разбирањето е пошироко и повклучувачко уште од спроведувањето на претходниот Индекс, но сега, речиси седум години по воспоставувањето на таквото разбирање може да се забележи и негово прифаќање.

Индексот ги продлабочи односите со Цивикус-Светската алијанса за граѓанско учество (вклученост во други активности) и со организациите – национални координатори на ИГО од другите земји.

Истражувањето може да се смета за заедничко дело на граѓанскиот сектор во Македонија. Тоа е влог и поттик за заедничка стратегија за развој на граѓанскиот сектор во Македонија. Патот за тој развој можеби ќе биде долг, но вкоренувањето на граѓанското општество и не може да се случи преку ноќ или за неколку години. Важно е дека актерите ќе останат на тој пат, само така развојот сепак, ќе се случи.

март 2011, Скопје

Сашо Клековски
Прв извршен директор на МЦМС

Александар Кржаловски
Извршен директор на МЦМС

БЛАГОДАРНОСТ

Во подготовката на Индексот на граѓанското општество МЦМС соработуваше со голем круг организации и поединци. Методологијата на проектот е развиена од страна на Цивикус – Светската алијанса за граѓанско учество.

Уште од самиот почеток на проектот, МЦМС успешно соработуваше со Советодавниот комитет (СК). Им благодариме на сите членови на Советодавниот комитет, кои со своето време, знаење и енергија придонесоа многу во создавањето на ИГО: Бехиџудин Шехапи, Газменд Ајдини, Дојчин Цветановски, Елена Николова, Елисавета Симјановска, Ирена Иванова, Јана Лозановска, Лилјана Поповска, Мирјана Најчевска, Мухамед Точи, Ризван Сулејмани, Слаѓана Димишкова, Соња Стефановска–Трајановска, Сунчица Костовска-Петрова, Зумрете Јакупи и Звонко Шаврески.

Исто така им благодариме и на организациите кои ни помогнаа во организацијата на регионалните советувања: Центар за културна деконтаминација во Битола; Фондација за локален развој и демократија - Фокус во Велес; Фондација за развој на локалната заедница во Штип; Ромска организација на жени од Македонија „Даја“ во Куманово и Здружение за развој и активизам „Аква“ во Струга.

Секако, проектот немаше да биде возможно да се реализира без поддршката и помошта од сите вработени во МЦМС, за што им благодариме. Посебно им се заблагодаруваме на Александар Кржаловски, Валентина Чичева, Адис Рахиќ, Данило Митов, Глигор Михаиловски, Грамоз Шабани, Емил Махмутовиќ и Симона Огненовска.

Благодарност и до 161 организација што учествуваше во Организационата анкета, анкетарите кои ги спроведоа истражувањата, како и 24-те учесници од државниот и приватниот сектор во Анкетата за надворешна перцепција. Благодарност и до Институтот за социолошки и политичко-правни истражувања (ИСППИ), како и агенцијата „Рејтинг“ за навременото и квалитетното спроведување на анкетите на населението.

Со цел да се мотивираат младите академски граѓани да го истражуваат граѓанското општество, како и за прибирање на различни мислења МЦИЦ објави конкурс за изработка на прикази на случај. Им се заблагодаруваме на сите автори за длабинската анализа на специфичните сегменти на граѓанското општество.

Индексот на граѓанското општество беше финансиски поддржан од средства на Црковниот развоен сервис (ЕЕД), Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) и Македонскиот центар за меѓународна соработка.

Исто така благодарност до проектниот тим на Цивикус за ИГО, на Марк Новотни, Ендрју Фирмин, Меган Мекгери, Трејси Андерсон, Олга Кононикина, Јоси Екевери Буркхардт, Билал Ауранг Зеб и Ејми Бартлет, за постојаната поддршка и насоки за спроведување на ИГО во Македонија.

Национален индекс-тим

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	6
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ	7
I. ПРИСТАП И МЕТОДОЛОГИЈА НА ПРОЕКТОТ	10
II. ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА	16
III. АНАЛИЗА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО	23
III.1. Граѓански ангажман	23
III 1.1. Широчина на општествениот ангажман	23
III 1.2. Длабочина на општествениот ангажман.....	24
III 1.3. Разновидност на општествениот ангажман.....	24
III 1.4. Опсег (широчина) на политичкиот ангажман	25
III 1.5. Длабочина на политичкиот ангажман	25
III 1.6. Разновидност на политичкиот ангажман.....	26
Заклучоци	26
III.2. Ниво на организација	28
III 2.1. Внатрешно управување.....	28
III 2.2. Инфраструктура за поддршка.....	28
III 2.3. Секторска комуникација	29
III 2.4. Човечки ресурси	29
III 2.5. Финансиски и технолошки ресурси	30
III 2.6. Меѓународни врски	31
Заклучоци	31
III.3. Практикување вредности	33
III 3.1. Демократско носење одлуки.....	33
III 3.2. Работни односи	33
III 3.3. Кодекс на однесување и транспарентност.....	34
III 3.4. Стандарди за животната средина	35
III 3.5. Перцепција за вредностите во граѓанското општество во целина	35
Заклучоци	37
III.4. Перцепција на влијанието	38
III 4.1./4.5. Одзив (внатрешна и надворешна перцепција)	38
III 4.2./4.5. Влијание на општеството (внатрешна и надворешна перцепција)	39
III 4.3./4.6. Влијание на политиките (внатрешна и надворешна перцепција).....	40
III 4.7. Влијание врз ставовите	43
Заклучоци	43
III.5. Околина	45
III 5.1. Социоекономски контекст	45
III 5.2. Социополитички контекст	46
III 5.3. Социокултурен контекст.....	49
Заклучоци	49
IV. ЈАКИ И СЛАБИ СТРАНИ НА МАКЕДОНСКОТО ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО	51
IV.1. Јаки страни	51
IV.2. Слаби страни	52
IV.3. Можности	53
IV.4. Закани	54
V. ПРЕПОРАКИ	55
VI. ЗАКЛУЧОЦИ	57
ПРИЛОЗИ	
БИБЛИОГРАФИЈА	69

Листа на кратенки

БДП	- Бруто домашен производ
ВМРО-ДПМНЕ	- Внатрешна македонска револуционерна организација - Демократска партија за македонско национално единство
ГО	- Граѓанска организација
ДДВ	- Данок на додадена вредност
ДУИ	- Демократска унија за интеграција
ЕК	- Европски комисија
ЕЛС	- Единици на локална самоуправа
ЕУ	- Европска Унија
ИГО	- Индекс на граѓанското општество
ИПК	- Индекс на перципирана корупција
ИППЛГ	- Интерпартиска парламентарна лоби-група
МБД	- Македонија без дискриминација
МТСП	- Министерство за труд и социјална политика
МЦМС	- Македонски центар за меѓународна соработка
НАТО	- Северноатланска Алијанса
НВО	- Невладина организација
НИТ	- Национален индекс-тим
ОИДХР	- Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОБСЕ)
СДСМ	- Социјалдемократски сојуз на Македонија
СК	- Советодавен комитет
УНДП	- Програма за развој на Обединетите нации
УСАИД	- Агенција за меѓународна помош на САД
ФИООМ	- Фондација Институт отворено општество Македонија
ХКЧП	- Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија
БЦИ	- Индекс за основните можности

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Индексот на граѓанското општество (ИГО) е истражувачки проект кој ја проценува состојбата на граѓанското општество во земјите низ светот. Проектот истовремено се спроведува во над 40 земји, а го координира меѓународната мрежа на граѓанско општество Цивикус - Светска алијанса за граѓанско учество. Целите на проектот, формулирани од Цивикус, се да се зајакне одржливоста на граѓанското општество и да се промовира и зајакне неговиот придонес кон позитивните општествени промени. Во Македонија, ИГО по втор пат го координира Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС).

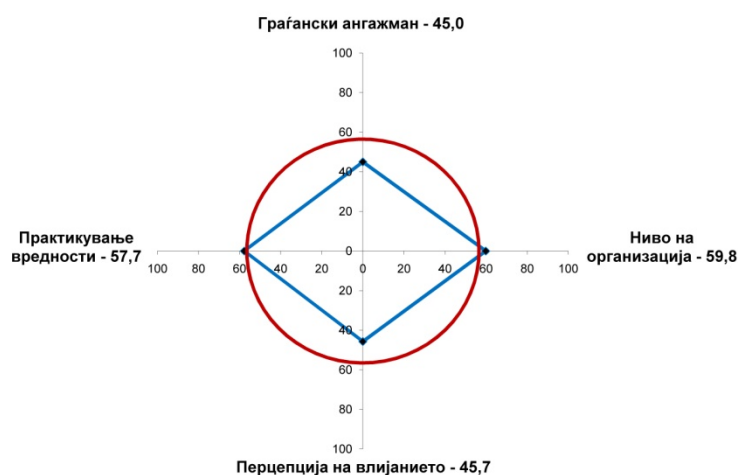
ИГО вклучува 66 показатели, кои се групирани во 28 поддимензии. Тие потоа се консолидираат во пет основни димензии на граѓанското општество: Граѓански ангажман; Ниво на организација; Практикување вредности; Перцепција на влијанието; и Надворешна околина. Во Македонија, овие показатели на граѓанското општество се истражуваа со користење сеопфатно примарно и секундарно истражување, вклучувајќи: анкети на населението, анкета со граѓанските организации и интервјуа со претставници на другите сектори, регионални фокус-групи, преглед на литература и прикази на случај.

Нашиот извештај започнува со тоа дека **граѓанското општество во Македонија има значителна улога во историјата на земјата**, особено во периодот на националната преродба на крајот на XIX век. Пред Втората Светска Војна постоеја неколку добротворни организации. Социјалистичката модернизација на земјата како дел од Југославија (1945-1990) ја постави основата за појава на многу културни, спортски, социјални и професионални организации, иако под контрола на Комунистичката партија за време на социјалистичкиот период. Независноста во 1990 година и транзицијата којашто произлезе од неа беа важни поттикнувачи за преродбата на граѓанското општество. Денес бројот на граѓанските организации значително се зголеми од 4.203 во 1990 година на 11.326 во 2010 година (5,5 на 1,000 жители).

И покрај ова, **нема општо разбирање на концептот или дефиницијата на граѓанското општество во Македонија**. Во раните 1990-ти, во Македонија се вовеле терминот „невладина организација“, кој јавноста го препозна како организации поврзани со странски донатори. Првите критики на овој концепт се појавија во 1999 година, кога се воведоа термините „граѓански организации (ГО)“ и „граѓански здруженија и организации“ како пошироки и посеопфатни дефиниции на граѓанското општество. Релевантното законодавство¹ ги дефинира граѓанските организации како здруженија водени од вредности и интереси кои се позитивни, непартиски и не-за-профит. Непартискиот карактер одвојува граѓанските организации од политичките партии, но законот не ги опфаќа синдикатите, стопанските комори, црквите и верските заедници, организациите како Црвен крст и се разбира, политичките партии, кои се дефинирани со посебни закони. Некои организации, вклучително и МЦМС користат и применуваат пошироко разбирање на граѓанското општество. Сепак, овој поширок концепт сè уште не ги вклучува сите постоечки чинители во граѓанското општество. Прифатената дефиниција на граѓанско општество што се користи во овој извештај е: „дел од општествениот простор надвор од семејството, државата и пазарот, кој е создаден од страна на индивидуални и колективни акции, организации и институции заради постигнување заеднички интереси“.

¹ Закон за здруженија и фондации од 2010 година (го замени Законот за здруженија на граѓани и фондации од 1998 година).

Графикон 1: Дијамант на граѓанското општество во Македонија



Дијамантот, којшто ја визуелизира состојбата на македонското граѓанско општество, покажува дека граѓанското општество во Македонија е умерено добро развиено. Нивото на организација и практикувањето вредности се јаката страна на граѓанското општество. Во **ниво на организација** високо се оценети секторската комуникација и соработка, како и вмрежувањето. Во оваа

димензија, најслабата страна се неодржливите човечки ресурси. Кај **практикувањето вредности**, ненасилството и толеранцијата се вредности на кои се заснова граѓанското општество во Македонија, проследени со високо оценета транспарентност. Коруптивните практики се ретки. Сепак, граѓанското општество не ја користи ефикасно оваа внатрешна сила за да влијае на општеството или за да ги мотивира граѓаните да земат учество во неговите активности. **Влијанието** на граѓанското општество на општествените проблеми и политики е умерено или просечно, а **граѓанскиот ангажман** е низок.

Најголемото влијание на граѓанското општество се гледа во оспособувањето на граѓаните и промовирањето политики за човекови права и еднаквост. Влијанието на граѓанското општество е повисоко оценето од надворешните чинители отколку од граѓанските организации. Од друга страна, членовите на организациите на граѓанското општество не се пример за толеранција, доверба и јавен дух. Само мало малцинство граѓани се вклучени во граѓанските организации и не се забележуваат позначителни промени во последниве пет години. Учеството на граѓаните во неформалните активности со цел промовирање на заеднички интереси е повисоко отколку во граѓанските организации. Граѓанското општество во Македонија е разновидно, имајќи предвид дека повеќето социодемографски групи граѓани се присутни во него. Надворешната околина е поволна, но е попречена од делумно неефикасната држава, корупцијата во јавниот сектор и големиот недостаток на јавна доверба. Последователно и довербата во граѓанското општество е мала. Охрабрувачки е дека граѓанските организации чувствуваат дека правната средина се подобрила во текот на последниве пет години, а е проширена и слободата на здружување.

Клучните јаки страни на македонското граѓанско општество идентификувани со истражувањето се умереното влијание врз политиките поврзани со заштитата на човековите права и еднаквоста, децентрализацијата и Охридскиот рамковен договор. Други јаки страни кои се идентификувани се капацитетот за оспособување на граѓаните и обезбедувањето услуги за општествените потреби; значителното ниво на вмрежување, меѓусебната комуникација и соработка; како и ниското ниво на корупција, споредено со повисоките нивоа на корупција во јавниот сектор. Граѓанските организации исто така покажуваат дека имаат капацитет да изнајдат средства од различни извори, што упатува на постоење на солидна основа за обезбедување финансиска одржливост на граѓанското општество во иднина.

Многу ограничениот влијание на главните општествени проблеми во Македонија, особено сиромаштијата и невработеноста, е една од **најголемите слабости на**

македонското граѓанско општество, заедно со недоволните обиди да се влијае на националниот буџет. Ограничената вклученост на граѓаните во граѓанското општество, заедно со недоволната посветеност на граѓанските организации на нивните односи со членовите, граѓаните и другите чинители се уште една слаба страна, како и недостатокот на платен персонал и неспособноста на граѓанското општество да биде модел за доверба, толеранција и јавен дух.

Новиот Закон за здруженија и фондации од 2010 година дава можности, со проширувањето на слободата на здружување и новите можности за финансиска одржливост кои ги содржи законот. Процесите за интеграција во Европската Унија исто така нудат позитивен потенцијал за развој на граѓанското општество со промовирање на вредности како партиципативна демократија, вклучување, транспарентност и отчетност. Меѓутоа, постоечката корупција во јавниот сектор ги поттикнува стравувањата од злоупотреба на сè поголемите фондови на ЕУ коишто стануваат достапни за Република Македонија.

Во однос на препораките, сиромаштијата и понтаму останува голем предизвик така што **граѓанското општество треба да стане водечка сила за намалување на сиромаштијата**. Како најнекорумпиран сектор во Македонија, граѓанското општество исто така треба да ја искористи можноста **да се бори против корупцијата во општеството**. Бидејќи е постигнат умерен успех во влијанието на јавните политики, сега е време **да се бара вклученост во процесот на буџетирање и да се премине од предлози за политики до активна улога во нивното спроведување**.

Исто така, постои потреба за заедничко разбирање на приоритетите, очекувањата и показателите кои треба да се постават за **подобро набљудување на успехот**, како и набљудување на спроведувањето на политиките и на користењето на буџетските средства. За да се постигне ова, граѓанските организации треба да го **зајакнат својот капацитет за влијание на националниот буџет**. Имајќи ја предвид малата вклученост на граѓаните, **треба да се обноват односите со членството и со граѓаните**. Долгорочно, зајакнатите односи ќе ја подобрат и зацврстат довербата во граѓанските организации и поддршката за нив.

Последователно, **партнерството меѓу граѓанските организации, како и со другите сектори, е суштинско** за обезбедувањето ефикасно и одржливо граѓанско општество. Граѓанското општество треба да го премести фокусот од **правната рамка кон взаемно запознавање и признавање**. Еден од првите чекори е **да се надмине историскиот јаз меѓу политичките партии и граѓанските организации**.

Во оваа насока, **понатамошното зајакнување на соработката меѓу организациите на работодавачите, синдикатите и граѓанските организации** станува неопходно. Оваа соработка може да биде основа за одржлив граѓански и социјален дијалог. Исто така, неопходно е граѓанските организации да бидат вклучени и во работата на Собранието, во работните групи на владата и во процесите за европска интеграција со користење на постојните механизми и поттикнување на нивен понатамошен развој.

На крај, многу е важно за граѓанското општество **да ја обезбеди својата финансиска одржливост** во услови на сè поголемо повлекување на досегашните поголеми странски извори на финансирање. Затоа, граѓанското општество има потреба од подобрена и зајакната директна поддршка од владата, како од буџетот и од лотаријата, така и од индиректна државна поддршка преку даночни олеснувања и развој на статусот на организации од јавен интерес. На среден рок, граѓанското општество сè уште ќе има потреба од постојана странска поддршка за проекти од областа на демократијата и човековите права.

I. ПРИСТАП И МЕТОДОЛОГИЈА НА ПРОЕКТОТ

Граѓанското општество има сè поважна улога во управувањето и развојот насекаде во светот. Во повеќето земји, познавањето на состојбите и на формата на граѓанското општество е ограничено. Покрај ова, можностите за учесниците во граѓанското општество да се соберат и заедно да дискутираат, да размислат и да делуваат во врска со јаките и слабите страни, предизвиците и можностите исто така остануваат ограничени.

Индексот на граѓанското општество (ИГО) е истражувачки проект кој ги проценува состојбите на граѓанското општество во земјите низ светот и придонесува кон повторно осврнување на гореспоменатите ограничувања. ИГО е инициран од граѓанските организации, кои и го спроведуваат на ниво на земја, во партнерство со Цивикус - Светската алијанса за граѓанско учество (понатаму Цивикус). Во спроведувањето на ИГО активно се вклучени широк опсег на засегнати страни од граѓанското општество, државниот и деловниот сектор, медиумите, донаторите, академијата и пошироката јавност, со кои се споделуваат и разговараат добиените наоди.

На национално ниво, при спроведувањето на ИГО се преземаат следните чекори:

1. Проценка: ИГО користи иновативна мешавина на партиципативни методи на истражување, извори на податоци и прикази на случаи за сеопфатно да ја процени состојбата на граѓанското општество преку петте димензии: Граѓански ангажман; Ниво на организација; Практикување вредности; Перцепција на влијанието; и Надворешна околина.

2. Заедничка анализа: Спроведувањето вклучува структуриран дијалог меѓу различните чинители во граѓанското општество кој овозможува идентификување на конкретните јаки и слаби страни на граѓанското општество.

3. Здружена акција: вклучените чинители преку партиципативен и консултативен процес подготвуваат и спроведуваат конкретна агенда за акција која би го зајакнала граѓанското општество во земјата.

Во следните четири дела се презентирани историјатот на ИГО, неговите клучни принципи и пристапи, како и краток опис на методологијата која беше користена за овој извештај во Република Македонија, заедно со нејзините ограничувања.

I.1. ПОЗАДИНА

ИГО како концепт за првпат се појави пред скоро една деценија како последователна активност на публикацијата „Новиот граѓански атлас“ на ЦИВИКУС од 1997 година, која содржеше профили на граѓанското општество во 60 земји во светот (Heinrich and Naidoo, 2001). Првата верзија на методологијата на ИГО која ја подготви Цивикус со помош на Хелмут Анхејер беше промовирана во 1999 година. Во 2000 година оваа методологија се испроба во 13 земји. Беше спроведена оценка на пилот-процесот на спроведување и на добиените резултатите. Оваа оценка резултираше со ревизија на методологијата. Цивикус успешно ја спроведе првата целосна фаза на ИГО меѓу 2003 и 2006 година во 53 земји низ светот. Спроведувањето директно вклучи повеќе од 7.000 чинители на граѓанското општество (Heinrich, 2008).

Република Македонија беше дел од првата фаза на спроведувањето на ИГО, каде Македонскиот центар за меѓународна соработка беше национален координатор на проектот.

Со цел да продолжи да ја унапредува акциско-истражувачката ориентација на методологијата, Цивикус соработуваше со Центарот за општествени инвестиции при Универзитетот во Хајделберг, како и со партнерите и другите чинители за темелно

евалуирање и ревидирање на методологијата на ИГО по вторпат пред почетокот на тековната фаза на ИГО. Со ревидирана и насочена методологија, Цивикус ја започна тековната фаза на ИГО во 2008 година и ги избра своите партнери во земјите, од претходните спроведувачи на ИГО, но и нови ширум светот како учесници во проектот. Во табелата подолу се презентирани земјите во кои се спроведува тековната фаза на ИГО.

Табела 1: Список на земји во кои се спроведува ИГО 2008-2010

1. Албанија	15. Јапонија	29. Филипини
2. Аргентина	16. Јордан	30. Русија
3. Ерменија	17. Казахстан	31. Србија
4. Бахран	18. Косово	32. Словенија
5. Бугарија	19. Либан	33. Јужна Кореја
6. Буркина Фасо	20. Либерерија	34. Судан
7. Чиле	21. Македонија	35. Того
8. Хрватска	22. Мадагаскар	36. Турција
9. Кипар	23. Мали	37. Уганда
10. Цибути	24. Малта	38. Украина
11. Демократска Република Конго	25. Мексико	39. Уругвај
12. Грузија	26. Мароко	40. Венецуела
13. Гана	27. Никарагва	41. Замбија
14. Италија	28. Нигерија	

I.2. ПРИСТАП

Пристапот на ИГО од оваа фаза, 2008-2011, продолжува да ги спојува проценката и фактите со рефлексијата и акцијата. Ваквиот пристап обезбедува важна референтна точка за целата работа спроведена во рамките на ИГО. Како таков, ИГО се стреми директно да ги примени сознанијата кои се прибрани за да стимулира стратегии кои ја зајакнуваат ефективноста и улогата на граѓанското општество. Имајќи го ова предвид, методолошката основа на ИГО, која во голем дел влијаеше на спроведувањето и на која се темели овој извештај вклучува:

Сеопфатност: ИГО се стреми во својата рамка да ги земе предвид различните теориски гледишта и истовремено да биде инклузивна во смисла на показателите, актерите и процесите на граѓанското општество, кои се вклучени во проектот.

Универзалност: Со оглед дека ИГО е глобален проект, стремјето е неговата методологија да овозможи прилагодување на националните разлики кои постојат во контекстот и во концептите во рамките на проектот.

Споредбеност: ИГО нема за цел да рангира, туку споредбено да ги мери различните аспекти на граѓанското општество на светско ниво. Можноста за споредба постои и меѓу различните земји или региони во една фаза на спроведувањето на ИГО, како и споредба на состојбата на граѓанското општество меѓу неговите фази.

Многустраност: ИГО е обмислен така да овозможи рамнотежа меѓу меѓународната споредливост и националната флексибилност при спроведувањето на проектот.

Дијалог: Еден од клучните елементи на ИГО е неговиот партиципативен пристап, кој вклучува широк опфат на чинители, кои ја споделуваат сопственоста врз него и заеднички го спроведуваат проектот во своите земји.

Развивање на капацитетите: Националните партнери/координирачки организации прво се обучуваат за методологијата на ИГО на тридневна регионална работилница. По обуката, Цивикус преку тимот за ИГО ги поддржува партнерите во текот на целиот циклус на спроведување. Партнерите кои учествуваат во проектот исто така се

здобиваат со вештини за истражување, обука и фасилитирање при спроведувањето на ИГО на национално ниво.

Вмрежување: Партиципативната и сеопфатна природа на различните алатки кои се користат во ИГО (на пример, фокус-групи, Советодавен комитет, национални работилници, прикази на случај) треба да создаде нов простор во кој многу различни чинители можат да откријат синергии и да склучат нови сојузности, вклучувајќи и такви на меѓусекторско ниво. Некои земји во последната фаза (2003-2005) исто така учествуваа на регионални конференции за да дискутираат за наодите на ИГО, како и за прашања поврзани со граѓанското општество, кои се споделуваат во повеќе земји.

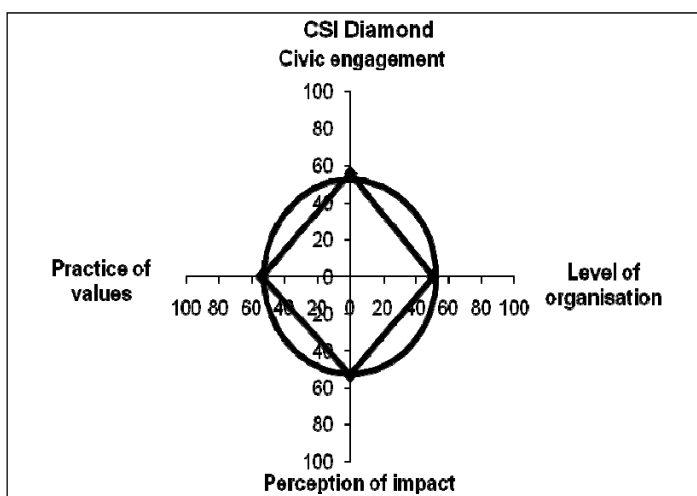
Промена: Основната цел на ИГО е да собере информации кои се од практична корист за граѓанското општество, но и за другите примарни чинители. Затоа, рамката на ИГО се стреми да ги идентификува аспектите на граѓанското општество кои можат да се променат и да прибере информации и сознанија релевантни за целите ориентиран кон акција.

Имајќи ги предвид горенаведените темели на кои се заснова ИГО, неговата методологија вклучува комбинација на партиципативни и научни методи на истражување за да ги процени состојбите на граѓанското општество на национално ниво. ИГО ги мери следниве основни димензии:

- (1) **Граѓански ангажман**
- (2) **Ниво на организација**
- (3) **Практикување вредности**
- (4) **Перцепција на влијанието**
- (5) **Надворешна околина**

Овие димензии се визуелизирани преку Дијамантот на граѓанското општество (види го подолу графиконот 1), кој е еден од најсуштинските и најпознати компоненти на ИГО. Дијамантот на граѓанското општество се формира кога 66-те квантитативни показатели се собираат во 28 поддимензии, кои потоа се собираат во петте конечни димензии на скала од 0 до 100 проценти. Големината на дијамантот има за цел да прикаже емпирска слика на состојбата на граѓанското општество, условите кои го поттикнуваат или го попречуваат неговиот развој, како и ефектите од активностите на граѓанското општество за поширокото општество. Контекстот или околината визуелно се претставува како круг околу оската на Дијамантот на граѓанското општество и не се смета како дел од состојбата на граѓанското општество, туку повеќе како клучен надворешен елемент за неговиот развој.

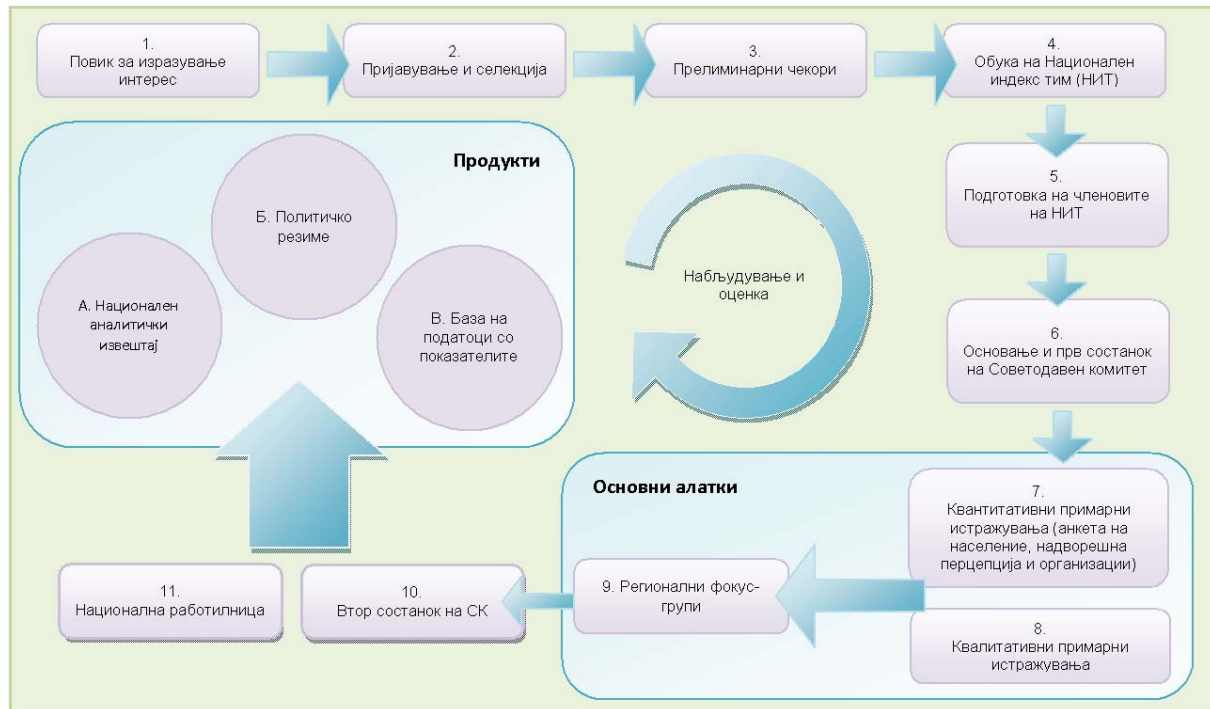
Графикон 1: Дијамант на Индексот на граѓанското општество



I.3. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ИНДЕКСОТ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Спроведувањето на ИГО вклучува неколку клучни активности, како и неколку структури, како што е претставено на графиконот подолу:

Графикон 2: Процес на спроведување на ИГО



Поважни алатки и елементи, кои се користат при спроведувањето на ИГО на национално ниво се:

- Повеќе анкети, кои вклучуваат: (1) Анкети на населението - во Македонија врз репрезентативен национален примерок, кое ги опфаќа ставовите на граѓаните за граѓанското општество и ја мери нивната вклученост во активностите, групите и здруженијата; (2) Организациона анкета - во Македонија спроведено преку интервју лице в лице со 161 граѓанска организација, кое го мери средното ниво на граѓанското општество и ги утврдува карактеристиките на граѓанските организации; и (3) Анкета за надворешна перцепција - во Македонија спроведена преку интервју лице в лице и онлајн анкета, насочена кон мерење на перцепцијата на чинителите, експертите и политичарите од клучните сектори за влијанието на граѓанското општество.
- Шеснаесет прикази на случаи насочени кон прашања значајни за специфичностите на контекст на граѓанското општество (види прилог 3).
- Состаноци на Советодавниот комитет (СК) составен од членови на граѓанското општество и релевантни претставници на другите сектори, кои даваа насоки за спроведувањето на проектот.
- Шест регионални фокус групи каде 85 претставници на граѓанското општество и другите сектори можеа да разговараат и споделуваат гледишта за улогата на граѓанското општество во општеството во целина.

По длабинско истражување и исцрпно прибирање на информации, наодите се презентираа и се дебатираа на националната работилница, каде претставници на

граѓанското општество и другите релевантни сектори можеа да дискутираат и подготват препораки за справување со идентификуваните приоритетни прашања.

Овој национален аналитички извештај е еден од главните резултати на процесот на спроведување на ИГО во Македонија и ги презентира најважните елементи од спроведеното истражување, вклучувајќи ги резимеата на јаките и слабите страни на граѓанското општество, како и препораките за зајакнување на улогата на граѓанското општество во земјата. Аналитичкиот извештај ќе биде проследен со „Политичко резиме“, каде ќе бидат пренесени клучните препораки за понатамошното јакнење на граѓанското општество и кое ќе се упати до релевантните чинители. Исто така ќе се објават и приказите на случај под насловот Граѓански практики².

I.4. ОГРАНИЧУВАЊАТА НА ИНДЕКСОТ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

ИГО е најсеопфатната алатка за оценка на граѓанското општество. Сепак, постојат извесни ограничувања, најмногу заради намерата таа да биде глобална и да служи за квантитативна споредба меѓу различните земји. Глобалниот наспроти националниот контекст и квантитативните наспроти квалитативните показатели (наоди) во рамки на пристапот на ИГО предизвикаа најзначителни потешкотии за македонското истражување.

ИГО во најголем дел се базира на северно-атланското сфаќање на граѓанското општество. Иако методологијата на ИГО предвидува помали прилагодувања на националниот контекст, заради обезбедување споредливост показателите не можат да се менуваат. Понатаму, терминологија која се користи во ИГО не се разбира целосно на истиот начин, ниту пак го има истото значење во сите земји каде тој се спроведува.

Наједноставниот пример за ова е зборот „арена“ кој се користи во дефинирањето на концептот на граѓанското општество. Во македонскиот контекст, а без сомнение и во други земји, овој збор има историско значење како место за борби на гладијатори и/или современо значење како место за спортски натпревари.

Одделни показатели се различни во различни земји. Некои разлики можат да се објаснат преку разликите во културите (Hofstede G., 2001, 2004). На пример, граѓанското општество во Македонија има високо оценето практикување демократијата. Културата во Македонија во согласност со културните димензии на Хофстеде, има нагласена дистанца во моќта и машкоста (Kenig N., 2006). Ова упатува на ниски очекувања за демократски стил на водство, а може да ја објасни и соодветно високо оценетата демократијата, која не соодветствува на тековните демократски практики. Вториот пример е довербата во граѓанското општество. Македонија има оценка од 30,9 %, која е ниска во споредба со други земји, но висока во споредба со општата доверба во Македонија. Затоа, заедно со нискиот граѓански ангажман, може да се објасни како последица на високата културна димензија за избегнување на несигурноста.

Терминолошки ограничувања

Проектот ИГО го соединува разбирањето на општествениот капитал со она на граѓанското општество. Не е вообичаено за граѓанскиот сектор во Македонија одредени активности од поддимензијата општествен ангажман, како на пример поминување време со роднини и колеги, да ги разбере како граѓански ангажман.

² МЦМС во текот 2003-2005 година објави 11 изданија на Граѓански практики. Истите може да се симнат од веб-страницата на МЦМС <http://www.mcms.org.mk/mk/za-nasata-rabota/istrmuzvana-i-publikacii/532.html>

Понатаму, ИГО ги воведува новите термини во оваа фаза како „граѓански организации за општествени прашања (socially-based CSOs)“ и „граѓански организации за влијание на политиките (political CSOs)“. Овие термини се нови и за македонското граѓанско општество и за пошироката јавност, а потешкотии се јавија и кај учесниците на регионалните фокус-групи. Исто така, ова му ја отежна и споредбата на Националниот индекс тим на граѓанското учество со она од претходните години, бидејќи претходно оценката беше општа за граѓанските организации, без нивна поделба на „општествени“ и „политички“.

Методолошки ограничувања

Квантификација: Оценките на показателите на ИГО се базирани само на анкети, што води до поедноставена претстава за состојбите на граѓанското општество. Членовите на СК и учесниците во регионалните фокус-групи имаа дилема за одредени оценки, на пример, за оние за финансиската одржливост или за транспарентноста на граѓанските организации. Финансиската одржливост е повеќе од зголемување или намалување на приходите, додека транспарентноста е повеќе од објавување на финансиски информации, како што мерат показателите. Објаснувањата на оценките, иако нудат повеќе информации, читателот прво ја гледа квантитативната оценка, а дури потоа преминува на квалитативните информации и објаснувања.

Промени во методологијата во втората фаза: Некои од релевантните показатели од претходната фаза на ИГО се исклучени или изменети, како распределбата (географска) на граѓанските организации; саморегулацијата; поволни даночни закони за граѓанските организации; односите со државата и приватниот сектор, како и општествена одговорност на претпријатијата. НИТ овие ограничувања ги надмина преку подготовката на поголем број прикази на случај, како што наложува новата методологија на ИГО за повеќето показатели што не се вклучени.

Ограничувања во спроведувањето

Партиципативниот пристап на ИГО има влијание врз временската рамка, трошоците и човечките ресурси вклучени во овој проект. Во Република Македонија не е достапна финансиска поддршка за истражувања на граѓанското општество, но и поддршката за активностите за развој на граѓанското општество е мала. Ова придонесе да се оддолжи спроведувањето на ИГО за една година³, додека не се обезбеди делумно кофинансирање од Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) како дополнување на претходно обезбедените фондови од ЕЕД и фондовите на МЦМС.

Дополнително, МЦМС одлучи да спроведе повеќе квантитативни и квалитативни истражувања, што ги зголеми и трошоците и времето на спроведување. Организационската анкета на ИГО се спроведе преку интервјуа лице в лице со 161 граѓанска организација, наспроти првично предвидените 100 граѓански организации. Авторите на приказите на случај беа избрани преку отворен јавен повик со цел да се вклучат различни мислења за граѓанското општество и да се мотивираат младите академски граѓани да го истражуваат граѓанското општество. Исто, беа подготвени 16 прикази на случај наспроти минимум петте кои беа побарани. Анкетата на населението предвидена со ИГО, се спроведоа преку три поединечни и различни анкети на население збогатени со дополнителни прашања за спроведување на подлабинска анализа пред сè на социокултурниот контекст и на граѓанскиот ангажман (довербата, општествената одговорност на граѓаните и општествени вредности). Сето ова дополнително го оптовари спроведувањето на ИГО.

³ Обуката на НИТ се спроведе во септември 2008 година, а спроведувањето на ИГО започна во октомври 2009 година.

II. ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА

II.1. КОНЦЕПТОТ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Во македонската јавност и во стручните кругови не постои взаемно разбирање на концептот (дефиницијата) на граѓанското општество. Тоа се должи на начинот на којшто граѓанското општество произлезе во Македонија, кое меѓудругото влијаеше на создавањето на две посебности: политичката ориентација и нормативниот пристап (види во дел 2. Историја на ГО).

Во почетокот на транзицијата воведен е поимот „невладини организации“ под кој јавноста препознава организации поврзани со странските донатори. Прва критика на овој концепт доаѓа од Иљо Трајковски кој ги воведува поимите „граѓанско сотрудништво“ и „граѓански здруженија и организации“, како пошироки и посеопфатни дефиниции (УНДП, 1999).

Македонија има нормативен пристап, каде релевантниот закон го дефинира граѓанското општество како сектор воден од вредностите. Законот за здруженија на граѓани и фондации од 1998 година воведува сопствена дефиниција: здружување на основ на вредности и интереси, кои се позитивни, непартиски и непрофитни активности. Оваа дефиниција е прифатена и во новиот Закон за здруженија и фондации донесен во април 2010 година. Ваквата дефиниција на Законот има најмалку три последици/прашања кои значајно влијаат на разбирањето на концептот на граѓанското општество во македонската јавност и стручните кругови. Првото прашање, кое произлегува од позитивните вредности, е дека се забранети организациите кои предизвикуваат расна, верска и национална омраза, нетрпеливост и на насилство. Второто прашање е дека граѓанскиот сектор е различен од политичките партии, бидејќи мора да остане непартиски. Третото прашање е дека овој закон не ги уредува синдикатите, стопанските комори, црквите и верските заедници, Црвениот крст и, секако, политичките партии, за кои има посебни закони. Дел од организациите, вклучувајќи го и МЦМС, употребуваат и применуваат пошироко разбирање на граѓанското општество со прифаќање на поимите граѓански организации и сектор (Клековски С. и др., 2006). Но, и во овој поширок концепт на граѓански организации не се вклучени сите актери на граѓанското општество. Граѓанските организации не ги препознаваат синдикатите како граѓанско општество, но и обратно. Синдикатите не гледаат на граѓанските организации како на дел од социјалниот дијалог. Од 2004 година се започнати првите чекори за соработка, а тие се понатаму поттикнати во 2009 година со основањето на Заедничкиот консултативен комитет на граѓанското општество на Европската Унија и Македонија, во кој учествуваат работодавачите, синдикатите и граѓанските организации (кои ги претставуваат различните интереси).

Табела II 1.1. Профил на Република Македонија

Големина на земјата: 25.713 km ²
Население: 2.052.722 (ДЗС, 2010)
Густина на населението: 80,3/км ² (ДЗС, 2010)
Население помладо од 14 години: 17,7% (ДЗС, 2010)
Градско население: 57,8 % (ДЗС, 2010)
Државно уредување: Парламентарна демократија
Ниво на демократијата според Фридом хаус: Делумно слободна (2010)
Учество на жените во Собранието на РМ: 35 % (Собрание на Република Македонија, 2011)
Јазик: Македонски
Етничка припадност: Македонци 64,2%, Албанци 25,2%, Турци 3,9% , Роми 2,7%, Срби 1,8%, Бошњаци 0,9%, Власи 0,5 % и др.
Религија: Православна 64,78%, Исламска 33,33%, Католичка 0,35%, Протестантска 0,03%, Атеисти 0,17%, друго 1,34%
Стапка на невработеноста: 30,9 (ДЗС, 2011)
Ниво на човековиот развој (индекс и место): 0,701 (71) (УНДП, 2010)
БДП/жител: сег. цени 4.634 \$, ПКМ 9.350 \$ (2010, проценка)
<i>Извори:</i> Државен завод за статистика (ДЗС), УНДП и ММФ

Усогласениот концепт на граѓанското општество во овој извештај е следниот:

„дел од општествениот простор надвор од семејството, државата и пазарот, кој е создаден од страна на индивидуални и колективни акции, организации и институции заради постигнување заеднички интереси“.

Овој концепт отстапува од предложениот од Цивикус само во замена на терминот „арена“ со „општествен простор“, како што беше случај и во претходното истражување (2004-2006 г). Тогаш политичките партии беа исклучени од концептот, но во оваа фаза истите се вклучени.

Вака дефинирианиот концепт е поширок од традиционалниот концепт за македонското граѓанско општество. Тој е прифатен за да поттикне понатамошно проширување на концептот во јавноста и стручните кругови, иако на истражувачкиот тим му беше потешко да се придржува кон поширокиот концепт, отколку кон традиционалниот. Во најголем дел истражувањето се фокусира на граѓанските организации.

Цивикус подготви предлог од 20 категории граѓански организации за да ја операционализира дефиницијата на граѓанското општество. Задача на Советодавниот комитет и на НИТ беше да го адаптира овој предлог на македонската околина. По расправата на првиот состанок на Советодавниот комитет, НИТ дефинира шест основни категории, а во категоријата здруженија и фондации дефинира 20 поткатегории граѓански организации. НИТ смета дека ваквата поделба е неопходна за да се одрази националниот концепт. Дополнително НИТ вклучи една нова поткатегорија – организации на потрошувачи, која не постоеше во претходната фаза на ИГО. И покрај промените, постои споредливост во македонскиот модел и предлогот од Цивикус со исклучок на кооперативи и локални (месни) заедници кои во Македонија се интегрален дел од локалната самоуправа.

Табела П 2.1. Категории на граѓанските организации во Македонија (2009)

1. Верски заедници	6.7. Здравје и здравство
2. Стопански комори и работодавачи	6.8. Информации
3. Политички партии	6.9. Култура
4. Меѓународни и странски организации	6.10. Лица со посебни потреби
5. Синдикати	6.11. Ненасилство и толеранција
6. Здруженија и фондации:	6.12. Образование и наука
6.1. Демократија, човекови права и владеење на правото	6.13. Организации на потрошувачи
6.2. Деца, млади и студенти	6.14. Развој на граѓанското општество
6.3. Економски развој	6.15. Рурален развој
6.4. Етнички заедници	6.16. Социјална грижа (хуманитарни)
6.5. Жени и родови прашања	6.17. Спорт, хоби и рекреација
6.6. Животна средина и природа	6.18. Стари лица
	6.19. Струкови здруженија
	6.20. Други

П.2. ИСТОРИЈАТА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Граѓанското општество има традиција во Македонија, која наспроти општото мислење за поврзаноста со независноста на Македонија (1991 година), имала улога во историјата на земјата. Независноста и транзицијата не се почеток на граѓанското општество, туку битен поттик и охрабрување во натамошниот развој и значително зголемување на неговата улога.

Историјата на Македонија има значително влијание на развојот на граѓанското општество. Македонија е независна држава од 1991 година. Македонија има долг период на политичка, економска, социјална и културна субординација на „туѓи“ интереси и држави. Тоа наследство остава состојба на јавно мислење коешто отфрла власт, но и за економска, социјална и културна неразвиеност. Пред Втората светска

војна, Македонија е полуколонијална рурална држава (над 70,0 % рурално население) со висока стапка на неписменост (67,5 % според пописот од 1931 г.; УНЕСКО 1962:34).

Граѓанското општество во Македонија има значење во периодот на националната преродба кон крајот на 19 и почеток на 20 век. Литературните и културните кружоци се битни форми на граѓанското општество. Внатрешната македонска револуционерна организација (ВМРО) е клучна организација во движењето за независност на почетокот од 20 век.

По Втората светска војна, со воспоставувањето на државата Македонија, во рамки на федерална и социјалистичка Југославија доаѓа до битен економски, социјален и културен развој. Доминатната улога на државата значајно го намалува просторот за граѓанско општество. Повеќе организации за хуманитарна помош функционираше пред Втората светска војна. Модернизацијата по војната овозможила појава на многу културни и спортски организации и подоцнежни струкови организации. Сепак, во целиот период на социјализмот (1945-1990) е силна контролата од страна на Сојузот на комунистите преку Социјалистичкиот сојуз на работниот народ, во кој директно или индиректно биле опфатени сите според тогашната терминологија општествени организации и здруженија на граѓани. Во овој период е потиснувана улогата на црквите и верските организации, што резултира со скоро целосно отсуство на организации засновани на верата.

Република Македонија е единствената поранешна југословенска република којашто се здоби со независност без војна. Транзицијата за Македонија е повеќекратен предизвик: од федерална единица кон независност, од планска во пазарна економија и од еднoпартиски систем во плурална демократија.

Табела П 1.2. Број на граѓанските организации во Македонија (УНДП, 1999; МЦМС, 2003; Стојанова Д., 2011)

година	вкупно	спорт	култура	струкови	ДПЗ ⁴	други
1954	1.004	27,6 %	10,3 %	3,7 %	55,6 %	2,2 %
1962	1.138	28,1 %	11,4 %	7,3 %	41,0 %	12,3 %
1971	1.535	30,9 %	8,4 %	6,6 %	45,3 %	8,8 %
1980	3.077	39,9 %	9,1 %	9,2 %	23,7 %	17,8 %
1990	4.203	41,3 %	11,1 %	11,8 %	14,6 %	21,1 %
1998	6.526	43,6 %	13,1 %	10,4 %	5,9 %	26,8 %
2001	3.433	-	-	-	-	-
2003	5.769	35,4 %	10,4 %	6,7 %	1,6 %	45,9 %
2009	10.700	27,6 %	4,5 %	8,1 %	-	59,8 %

Со транзицијата, започнува нов бран граѓански организации, што доведува до зголемување на бројот на организации по 1990 година. Поради тоа постоењето на граѓанското општество често се поврзува со транзицијата. На почетокот на 1990 година влегоа странски донатори во Македонија (прва е фондацијата Сорос во 1992 година). Странските донатори со себе донесоа сопствени теми (ресурси за нив), што на одреден начин има влијание на прашањата коишто ги третира граѓанското општество.

Во тој период настануваат и двете посебности на македонското граѓанско општество споредено во однос на Централна и Источна Европа: политичката ориентација и нормативниот пристап. Првата посебност е политичката ориентација. Во почетокот на транзицијата реформираните комунисти (во Македонија владееја сè до 1998 година) го воведоа поимот граѓанско општество и го спонозираа повторното појавување на „невладините организации“ како противтежа на етнонацијата и како средство на

⁴ Доброволни противпожарни здруженија

контрола на етно-националистичките елити. Етнонационалните елити, во основа антикомунистички, во таквото граѓанско општество видоа закана – нов пролетерски интернационализам и предавство на националните интереси (УНДП, 1999). Ова е различно од регионалниот тренд, во кој граѓанското општество, општо, беше повторно родено (по комунистичкото интермецо) од неолибералната „Нова десница“. Оваа поделба е надмината во почетокот на двеилјадитата, кога и десните сили се вклучија во граѓанското општество. Последиците на овој исклучок не се целосно согледани, но тие се очигледни во паралелниот и релативно хармоничен развој на „новите“ и „старите“ форми на граѓанското општество (Клековски и др., 2006).

Втората посебност е силно нормативниот пристап на своето законодавство, што влијае на развојот на вредносен систем и исто така – најважно – го дефинира начинот на кој граѓанското општество одговори на конфликтот, кога тој се случи во Македонија.

Битно реструктурирање настана во 1998 година со донесувањето на Законот за здруженија на граѓани и фондации, кога сите организации мораа да се пререгистрираат. Како и насекаде на Балканот, војната влијаеше врз дефинирањето на македонското граѓанско општество. Граѓанскиот сектор во Македонија е цврсто заснован на вредности и на посветеност на мирот. На ова влијаеше и долгата историја на војни во Македонија (како што се балканските војни од 1912/13 г., Првата и Втората светска војна) и фактот дека војната беше најголемата закана за Македонија во девеесеттите, кога во соседните Хрватска (1992-1995), Босна и Херцеговина (1992-1995) и Косово (1999) беснееја војни. Оваа верност на мирот беше уште поважна ако се земе предвид дека граѓанскиот сектор беше етнички поделен (на пр., многу од граѓанските организации ги следеа етничките поделби). Како и да е, меѓуетничките врски и односи во граѓанските организации постоеја (Клековски и др., 2006).

Граѓанското општество во Македонија во 1999 година се соочи со една од најголемите хуманитарни кризи – со косовската криза. Граѓанското општество имаше соодветен социјално-хуманитарен и мировен одговор на кризата. Кризата привлече голем број големи меѓународни хуманитарни агенции и многу ресурси, што за неколку години ќе влијае на социјално-хуманитарниот карактер на агендата на граѓанското општество.

Битна дебата за граѓанското општество предизвика и вооружениот конфликт во 2001 година и последователната дебата во 2002 година. Власта, притисната за грешките и коруптивното однесување, возврати со жесток напад за граѓанското општество како „петта колона“ на странските интереси - на истите интереси во кои Македонија сака да се интегрира: НАТО и ЕУ.

Бројот на организации меѓу 2003 и 2009 година е значително зголемен од 5.769 на 10.700 во 2009 година т.е. 11.326 во 2010 година. Можни фактори кои влијаат на зголемувањето на бројот е значајното олеснување на регистрацијата на организација со измените на законот од 2007 година, како и на новите финансиски перспективи со европската интеграција. Секако е потребна понатамошна анализа. Во април 2010 година е донесен нов Закон за здруженија и фондации со кој понатаму се проширува слободата на здружување, се дозволуваат економски активности и се воведува статус на организации од јавен интерес.

Европската интеграција е битен предизвик за Македонија. Вредностите коишто ги дефинира граѓанскиот сектор сега станаа нишка која се провлекува низ кандидатурата на Македонија во ЕУ. Во декември 2005 година Македонија стана кандидат за членка во ЕУ. Европските интеграции ќе бидат моќна движечка сила за натамошниот развој на граѓанското општество. Всушност, граѓанските организации ќе бидат носители на новите вредности, како што се партиципативната демократија, вклучувањето,

еднаквоста, транспарентноста и отчетноста. Тоа неминовно ќе води кон судир со „старите“ вредности на авторитетно владеење, исклучување и корупција. Граѓанското општество исто така игра значајна улога во постигнувањето единство на традиционалното, мултикултурното (и мултиетничко) балканско општество со постмодерна Европа. Европската интеграција, истовремено со промената на приоритетите на странските донатори кон други земји и подрачја, е предизвик за македонското граѓанско општество и понатамошното вкоренување дома (процес на градење домашно граѓанско општество).

II.3. МАПИРАЊЕ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Графикон II 3.1. Мапа на општествените сили



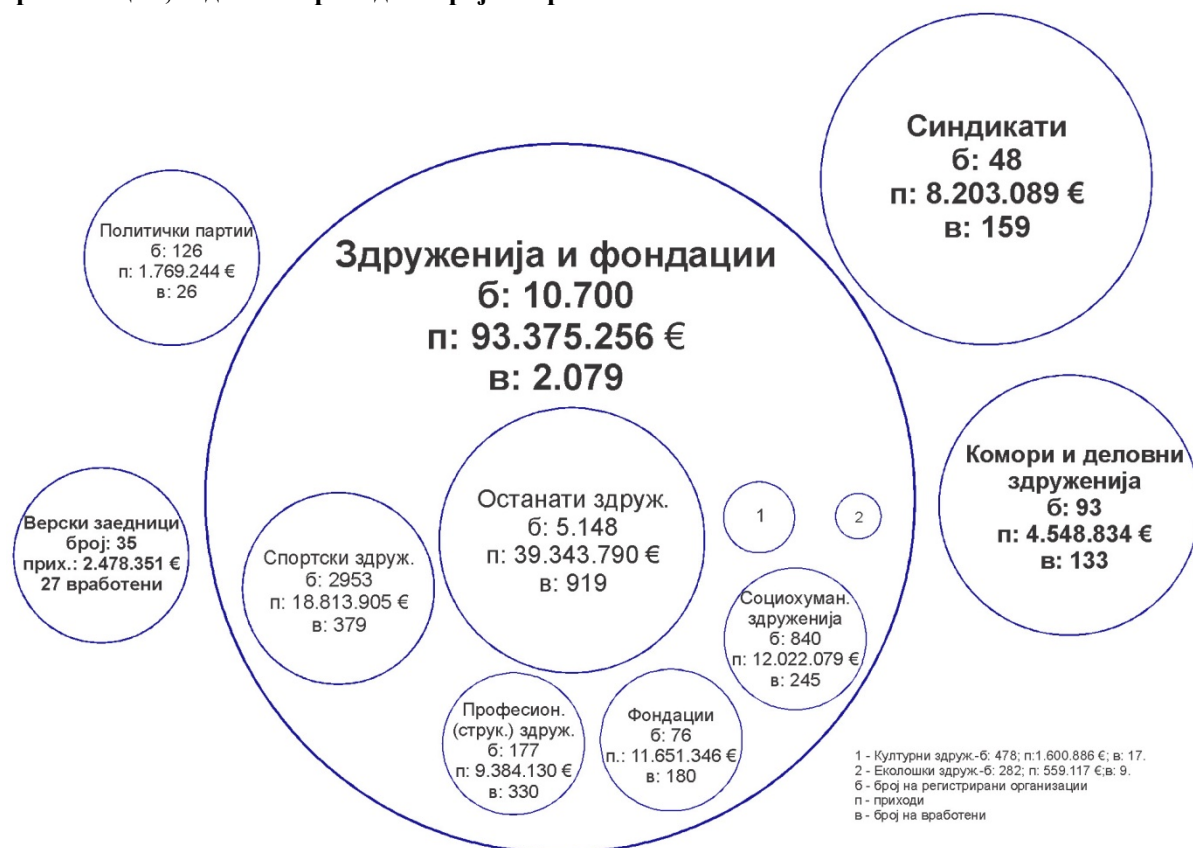
За истражување на општествените сили и силите во граѓанското општество направени се три мапи на влијателните актери во земјата. Ова мапирање има за цел да ги визуелизира главните сили во општеството и во граѓанското општество и да ги испита односите помеѓу тие сили. Големината на круговите го означува нивото на влијание, додека бојата го означува секторот на припадност.

Во центарот на општеството е поставена Владата на Македонија. Владата значително се преклопува со политичките партии и лидери, како и со меѓународната заедница. Во политичките партии преклопувањето е со сите останати општествени актери. Граѓанските организации имаат одредени врски со политичките партии и меѓународната заедница.

Мапата на општествените сили говори за стеснет политички и граѓански простор каде Владата и бизнис секторот (олигархиите) зафаќаат голем простор. Исто така постои коруптивна врска меѓу олигархијата, политичките партии, медиумите и/или новинарите. Повеќе институции, како Собранието, судството, граѓанското општество и малите и средни претпријатија се поблиску до маргините. Овој стеснет простор го коригира меѓународната заедница, која по политичките партии, има најзначајно влијание врз Владата. Мапата на општествени сили не е значително изменета во споредба со претходното истражување (ИГО, 2006).

Мапирањето на граѓанското општество е направено во две фази. Прво е направено мапирање на граѓанското општество според дефинираниот концепт со петте клучни домашни категории (според табела II 2.1.), а потоа е направено мапирање на потесниот концепт на граѓански организации – препознаени како успешни од страна на граѓаните во 2010 г.

Графикон П 3.2. Мапа на граѓанското општество – заснована на бројот на регистрирани организации, годишни приходи и број на вработени во 2009 г.



Мапирањето на петте клучни домашни категории е направено според бројот на организации (б), нивните вкупните приходи (п) и број на вработени (в) во 2009 година, без истражување на односите меѓу нив. Најголема категорија се граѓанските организации (здруженија и фондации), во кои се вклучени и организациите за општествени и политички активности. Потоа се синдикатите и коморите како и деловните здруженија. На крај се политичките партии и верските заедници. Поради одвоеност на државата и црквата, податоците за верските заедници не се реални (црквите не поднесуваат извештаи). Од друга страна пак НИТ има перцепција за влијание по обратен редослед – политички партии, деловни здруженија, верски заедници, граѓански организации и синдикати. Обратнопорпорционалната врска меѓу влијанието и ресурсите може да се должи на близината кон Владата (види погоре: мапа на општествени сили).

Графикон П 3.3. Мапа на граѓанското општество – заснована на јавната перцепција за нивна успешност во општ и специфичен сектор



Во мапата на граѓански организации е направено мапирање на силите врз основа на јавната перцепција за нивна успешност (Клековски С. и др., 2010), без истражување на односите меѓу нив. Во центарот се големите организации за поддршка на граѓанското општество: ФИООМ и МЦМС. Како успешни се препознаени организации од сите поткатегории, сепак повеќе има од демократија и човекови права, а помалку од рурален развој. Од мапата произлегува дека и во граѓанското општество, иако не во ист однос како и во општеството, има концентрација на моќ во малку организации, како ФИООМ и МЦМС. Во 2009 година 100-те најголеми граѓански организации, зафаќаат 59,0 % од вкупните приходи на граѓанските организации (Стојанова Д., 2011). Новина во мапата во однос на претходното истражување се организации засновани на вера, како што се Младински исламски форум, Мерхамед итн.

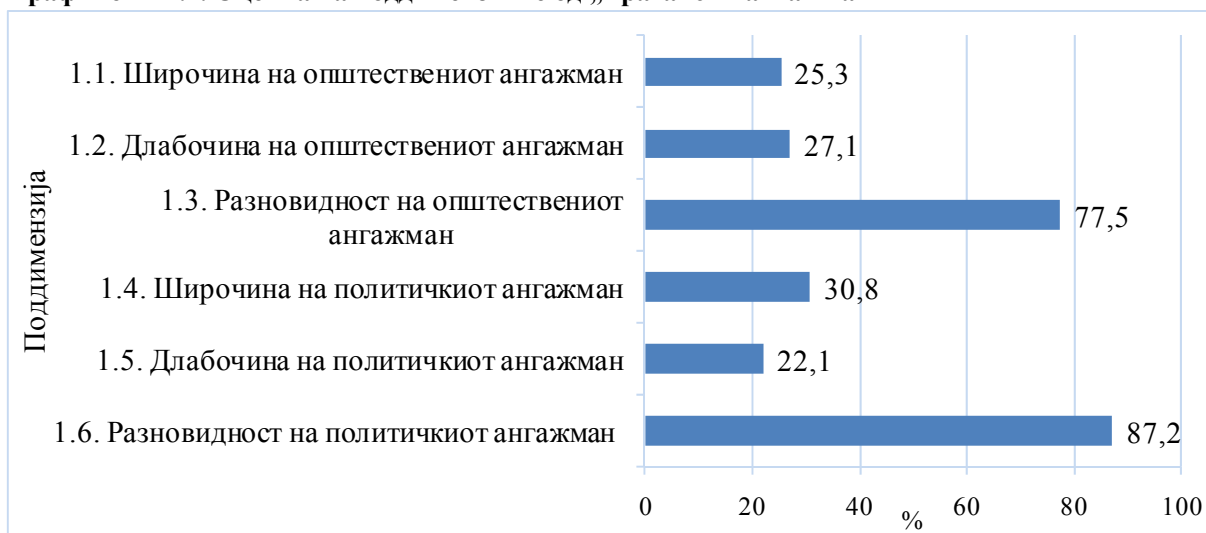
Меѓународните организации не се дел од мапата. За разлика од мапата на општествените сили каде меѓународната заедница е влијателна, не е таков случајот со мапата на граѓанското општество. Тоа е можеби така бидејќи иако најчесто соработката меѓу домашните и меѓународните организации е тесна, домашните организации се со поголема видливост, затоа што се носители на активностите. Од друга страна, меѓународните организации се помалку видливи бидејќи најчесто тие се јавуваат како извори на финансирање. Во Македонија нема големи странски организации како Оксфам или Каре.

III. АНАЛИЗА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

III.1. ГРАЃАНСКИ АНГАЖМАН

Во димензијата „Граѓански ангажман“ се проценува општествениот и политичкиот ангажман на граѓаните и ги опфаќа и формалните и неформалните активности на поединците со цел да ги унапредат заедничките интереси на различни нивоа, од рекреација до општествени и политички интереси. Општествениот ангажман се однесува на активностите на граѓаните што вклучуваат размена во рамките на јавната сфера за да се унапредат заедничките интереси главно од социјална или рекреативна природа⁵. Политичкиот ангажман се однесува на активностите преку кои граѓаните се обидуваат да ги унапредат заедничките интереси од одредена политичка природа и често зависат од контекстот во земјата⁶. Оценката на оваа димензија, 45,0 % укажува дека малцинство граѓани учествуваат во граѓанското општество и воопшто во други општествени или политички активности, но и дека повеќето општествени групи се застапени. Наодите во оваа димензија најчесто се засноваат на анкетата на населението.

Графикон III.1. Оценка на поддимензиите од „Граѓански ангажман“



III 1.1. Широчина на општествениот ангажман

Широчината на општествениот ангажман проценува колку граѓани членуваат и волонтираат во најмалку една граѓанска организација, која активно дејствува во полето на образованието, културата, здравството, спортот и рекреацијата, итн. (понатаму општествени организации) и учествуваат во активности од социјална или рекреативна природа. Оценката за оваа поддимензија е 23,6, што укажува дека мало малцинство граѓани се ангажира во рамките на јавната сфера заради унапредување на заедничките интереси.

Мало малцинство граѓани активно членуваат и волонтираат (13,6 % т.е. 15,0 %) најмалку во една организација за општествени прашања⁷. И според претходни истражувања (Клековски С. и др., 2008, 2007) учеството т.е. членувањето и волонтирањето на граѓаните во граѓанските организации е мало, односно се движи околу 10,0 %.

⁵ На пр. учество во народни кујни, водење спортски клубови или културни центри.

⁶ На пр. учество во демонстрации или бојкот, пишување петиција, писмо до весник.

⁷ Понатаму општествена/и организација/и

Граѓаните се повеќе ангажирани (43,5 %) во неформалните општествени активности. Поточно неколку пати во годината поминуваат време во активности кои придонесуваат во градењето социјален капитал, како на пример во спортски клубови, организации за хоби и рекреација, црквите и верските заедници, школи за танцување, со колегите од еснафот и сл. Социјализацијата е и најдобро рангираниот мотив за вклучување воопшто во граѓанските организации (Клековски С. и др., 2011). Во 2010 г. во активности на заедницата, како што се општински состаноци на кои се разговарало за проблемите на заедницата или акции за чистење улици учество земале 21,9 % од граѓаните и бележи умерен пад споредено со 2009 г. (Клековски С. и др., 2009).

Табела III.1.1.1. Членување во неколку сектори на дејствување во општествените граѓански организации (Клековски, С. и др., 2010, 2011)⁸

Потсектори	2010	2009
Култура и образование	8,3 %	8,6 %
Спорт, хоби и рекреација	8,2 %	12,8 %
Здравје и здравство	6,1 %	7,3 %
Рурален развој	5,7 %	6,1 %

III 1.2. Длабочина на општествениот ангажман

Длабочината на општествениот ангажман укажува во колку општествени организации граѓаните членуваат и волонтираат и колку често учествуваат во активности од социјална или рекреативна природа (честота и интензитет на ангажманот). Околу петина од граѓаните (26,3 %) кои се активни членови на граѓанските организации членуваат во повеќе од една општествена граѓанска организација. Незначително малцинство од 2,7 % од оние кои волонтираат го прават тоа во повеќе од една граѓанска организација. Од друга страна мнозинство од граѓаните (52,3 %) најмалку еднаш или двапати месечно се ангажира или поминува време во активности на заедницата (спортски клубови, волонтерски или услужни организации). Многу мал дел од граѓаните (5,8 %) вложуваат над 10 часа годишно во активности од корист за заедницата во која живеат (Клековски С. и др., 2011).

III 1.3. Разновидност на општествениот ангажман

Разновидноста го проценува нивото на претставеност на различни и вообичаено маргинализирани социо-демографски групи во членството на граѓанските организации. Анкетата на населението покажа дека разновидноста на членовите во општествените граѓански организации е голема, односно 77,5 %. Оваа оценка е повисока од перципираната (47,9 %) од страна на членовите на Советодавниот комитет, дадена пред почетокот на истражувањето и од оценката во ИГО од 2006 г. Поголема разлика во учеството во ангажманот во граѓанското општество наспроти учеството во вкупното население во државата се јавува само по основа на етничка припадност.

Табела III.1.3.1. Учество на неколку општествени групи во активното членство на општествените организации (Организациска анкета)

Активни членови	Мажи	Жени	Село	Град	Етн. Македонци	Други етн. заедници
Активни членови	59,9 %	40,1 %	45,3 %	54,7 %	45,3 %	54,7 %
Вкупно во државата	50,2 %	49,8 %	42,2 %	57,8 %	64,2 %	35,8 %

⁸ Граѓаните биле прашани дали се членови и доколку се дали се активни или неактивни членови во наведените типови на граѓански организации кои делуваат во различни сектор. Процентот покажува колку граѓани се активни/неактивни во специфични типови граѓански организации.

III 1.4. Опсег (широчина) на политичкиот ангажман

Широчината на политичкиот ангажман проценува колку граѓани учествуваат во активности насочени кон влијание врз политиките и/или донесување на општествени промени во земјата. Според Анкетата на населението во Република Македонија политички се ангажира малцинство граѓани (30,8 %).

Четвртина од граѓаните членуваат во најмалку една организација која се занимава со влијание на политиките (25,4 %), на пример во синдикатите, политичките партии, потоа еколошките, струковите, хуманитарните организации, организациите на потрошувачи. Членството во политичките партии (37,5 %) е поголемо отколку членството во синдикатите и граѓанските организации (24,2 %) т.е. (24,7 %).

Табела III.1.4.1. Членување во најмалку една граѓанска организација, која се занимава со влијание на политиките во неколку потсектори на дејствување (Клековски, С. ет ал., 2009,2011)⁹

Потсектори	2010	2009
Социјални и хуманитарни организации	9,8 %	13,9 %
Деца, млади и студенти	9,2 %	10,0 %
Животна средина и природа	9,1 %	11,5 %
Демократија, човекови права и владеење на правото	8,8 %	8,0 %
Струкови организации	7,6 %	8,8 %
Жени и родови прашања	7,4 %	8,8 %
Организации на потрошувачите	4,6 %	3,8 %

Во најмалку една организација која се занимава со влијание на политики волонтира 17,6 % од населението. Волонтирањето во политичките партии (13,0 %) е поголемо отколку во синдикатите и граѓанските организации (3,0 % т.е. 9,0 %). Сепак истото е намалено отколку во 2009 г. кога во политичките партии волонтирале 17,2 % од граѓаните.

Учеството на граѓаните во политичките непартиски активности во првите 15 години од осамостојувањето неколкупратно се зголеми (Клековски ет ал., 2006). Во периодот потоа учеството бележи умерено или мало опаѓање. Вкупно земено, 49,4 % од граѓаните учествувале во некоја политичка непартиска активност последните пет години (2005-2010). Петиција потпишале 28,1 %, во протест учествувале 38,8 %, во бојкот 14,3 %, а 5,9 % учествувале во блокирање патишта и објекти (Клековски ет ал., 2006). Од друга страна чувството за одговорност кај граѓаните да се учествува во овој тип активности е зголемена.

Табела III.1.4.2. Чувство за одговорност кај граѓаните за учество во политички непартиски активности (Клековски ет ал., 2008, 2009, 2011)

Година	2007	2008	2010
Чувство за одговорност	35,0 %	62,8 %	55,2 %

III 1.5. Длабочина на политичкиот ангажман

Длабочината на политичкиот ангажман укажува во колку граѓански организации кои влијаат на политиките членуваат и волонтираат и колку често граѓаните учествуваат во активности од социјална или рекреативна природа.

Слично како и во општествените организации, петина од граѓаните (21,0 %) кои се активни членови на граѓанските организации кои се занимаваат со политики членуваат во повеќе од една ваква граѓанска организација. Како и да е, незначително малцинство

⁹ Пресметано на иста основа како Табела III.1.3.1.

од граѓаните (2,2 %) волонтира во повеќе од една организација. Скоро половина од граѓаните (43,0 %) учествувале во повеќе политички непартиски активности.

III 1.6. Разновидност на политичкиот ангажман

Во активностите за влијание и креирање политики, застапување на човековите права и слично, учествуваат повеќето општествени групи, па така оценката за оваа поддимензија е висока, 87,2 % и е двојно повисока од перципираната разновидност 42,5 % пред спроведувањето на истражувањето од страна на Советодавниот комитет и повисока од оценката дадена во ИГО во 2006 г.

Табела III.1.3.1. Учество на неколку општествени групи во активното членство на организациите кои се занимаваат со влијание на политики (Организациска анкета)

Активни членови	Мажи	Жени	Село	Град	Етн. Македонци	Други етн. заедници
Активни членови	58,6 %	41,6 %	44,9 %	55,1 %	59,9 %	40,1 %
Вкупно во државата	50,2 %	49,8 %	42,2 %	57,8 %	64,2 %	35,8 %

Заклучоци

1. Мало малцинство граѓани се ангажирани (членуваат и волонтираат) во една или повеќе организации на граѓанското општество. Вклученоста на граѓаните во граѓанските организации е мала: 14,9 % во општествените и 25,4 % во организациите за влијание на политиките. Членувањето во граѓанските организации (здруженија и фондации) во 2010 г. изнесува 24,7 % и нема важно поместување последните пет години¹⁰. Граѓаните најмногу активно членуваат во политичките партии, додека во црквите и верските заедници, синдикатите и граѓанските организации активното членство е на слично ниво. Волонтирањето во граѓанските организации е уште помало, односно петина од граѓаните кои се активни членови волонтираат во најмалку една организација, а уште помалку волонтираат во повеќе од една организација.

Граѓаните најчесто волонтерски се ангажираат до 10 часа годишно, што укажува дека волонтерските активности во најголем број се еднократни/еднодневни ангажмани. Немањето континуитет во волонтерските активности може да значи дека граѓаните немаат изградени навики и свест да направат нешто повеќе (вон семејството и лично за себе) за заедницата и за сограѓаните.

2. Граѓаните повеќе учествуваат во активности од социјална и рекреативна природа и во политички непартиски активности, отколку што се ангажираат во граѓанските организации. Учеството на граѓаните во активности за унапредување на заедничките интереси, пред сè од социјална и рекреативна природа, е поголемо од учеството во општествените граѓански организации. Поголемото ангажирање во активности со другите луѓе е во согласност со најчестиот мотив за вклучувањето на граѓаните во граѓанските организации, односно можноста за социјализација.

Половина од граѓаните (49,4 %) учествувале во барем една политичка непартиска активност. Најголем дел од граѓаните 38,8 % учествувале во мирен протест/демонстрација, 28,1 % потпишале петиција, а најмалку 14,3 % учествувале во бојкот. Ангажирањето во политичките непартиски активности бележи умерено или мало опаѓање по 2004 г., додека потенцијалот за учество се зголемува (оние кои не учествувале досега, но би го направиле тоа).

3. Граѓаните претпочитаат да учествуваат ад-хок во активности за остварување и застапување на заедничките интереси. Граѓаните немаат континуитет во волонтерските активности; волонтираат вкупно 10 часа годишно за

¹⁰ МЦМС го редовно го мери членството според правната форма на здружување т.е членство во политички партии, синдикати, цркви и религиозни заедници и здруженија и фондации.

различни неповрзани цели/активности. Учеството е поголемо во еднократните активности од социјална и рекреативна т.е. политичка природа од ангажманот во организираните форми на граѓанското општество. Ваквиот начин ад хок ангажман за еднократни настани (протести, демонстрации и сл.) нужно не води до одржливи последователни акции или пак ангажман во граѓанска организација.

4. Различни социо-демографски групи се ангажираат во граѓанското општество. Разновидноста на граѓанското општество е високо оценета како во општествените, така и во политичките активности што укажува дека најголем дел од општествените групи како што се жените, селаните, немнозинските заедници, посиромашните се застапени во граѓанското општество. Високата оценка се разликува од перципираната од страна на членовите на Советодавниот комитет дадена пред почетокот на истражувачките активности. Исто така се разликува и од оценката во ИГО од 2006 г. Тогаш беше констатирано дека застапеноста на руралната популација е исклучително мала, како и дека жените, сиромашните и етничките заедници во помала мера се претставени како членови на граѓанското општество.

III.2. НИВО НА ОРГАНИЗАЦИЈА

Нивото на организација упатува на степенот на институционализација што го карактеризира граѓанското општество. Таа се однесува на внатрешната структура и условите кои го овозможуваат функционирањето на граѓанското општество во Република Македонија и најголем дел од податоците ги црпи од Организациската анкета. Оценката на димензијата е 59,8 %.

Графикон III.2.1. Оценка на поддимензиите од „Ниво на организација“



III 2.1. Внатрешно управување

Внатрешното управување е проценето преку постоењето поделба меѓу неизвршните (управните) и извршните функции во граѓанските организации.

Големо мнозинство од 93,8 % од граѓанските организации кои учествуваа во Организациската анкета изјавиле дека во нивните организации има поделба меѓу овие функции. Последователно, големо мнозинство (88,1 %) одговориле и дека во нивните организации постои орган на управување.

Оваа самоперцепција е во контраст со практиките, истражувани со претходни анкети и со изјавите на учесниците во регионалните фокус - групи. Се случува исти луѓе да ги вршат истовремено управните и извршните функции. На повеќето организации им недостасуваат системи и процедури (ЦИСД „Форум“, 2007; МЦМС, 2006).

Графикон III.2.1.1. Поделба на извршни и управни функции



III 2.2. Инфраструктура за поддршка

Граѓанските организации имаат релативно добро развиени меѓусебни односи и постои значително ниво на поврзаност во мрежи, сојузи или слични организации. Околу две третини (67,5 %) од граѓанските организации членуваат во мрежи на национално или на меѓународно ниво, што ги потврдува наодите од претходните истражувања на МЦМС за вмрежувањето (Клековски et al. 2006, Габер-Дамјановска Н., 2007). Мнозинството граѓански организации членуваат во најмалку една мрежа, но и повеќе мрежи, што може да се толкува како потврда на корисноста од вмрежувањето.

Граѓанските организации ја оценуваат соработката со 2,75, на скала од еден до пет-каде еден е најслаба оценка, а пет е највисока. Здружувањето најчесто се прави заради

јакнење на капацитети (65,8 %) или пак за поуспешно лобирање т.е. заради поуспешно влијание во општеството (55,3 %) (Ризанковска Ј., 2011).

Поддршката за граѓанските организации се намали од 2004 кога за прв пат се спроведе ИГО¹¹. Организациите кои нудеа бесплатна техничка помош, обука, совети или пак грантови за локалните граѓански организации не обезбедија финансиска поддршка за продолжување на овој тип активност. Во моментот, структура за поддршка на граѓанските организации нуди проектот финансиран од ЕУ, ТАКСО – Техничка помош за граѓанските организации.

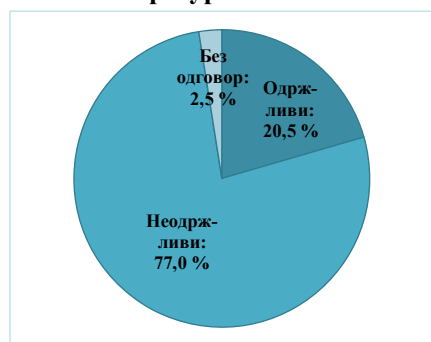
III 2.3. Секторска комуникација

Големо мнозинство 91,3 % т.е. 93,7 % изјавиле дека одржале состаноци или размениле информации со други граѓански организации кои делуваат во истиот сектор. Ефективноста на состаноците и размената на информации треба да бидат дополнително анализирани. Мало малцинство (29,0 %) граѓански организации сметало дека секторската комуникација е на значително ниво во првата фаза на ИГО (Клековски С. и др., 2006).¹²

Настаните и другите активности кои придонесуваат кон подобрување на комуникацијата и соработката меѓу ГО, како што беа шесте НВО Саеми, неколкуте регионални саеми, адресарот на ГО, потоа веб-страницата и списанието Граѓански свет и веб-страницата Манго веќе не се одржуваат/објавуваат редовно. Постоечките бази на податоци не се обновени последните три години, а е-мејл листите се ограничени на оние кои успеале првично да влезат во контакт листите на одредени мрежи на граѓански организации и на оние кои успеале да посетуваат настани кои се случуваат во главниот град (Ризанковска Ј., 2011). Во моментот, НВО Инфо-центар објавува на својата веб-страница информации за активностите на граѓанските организации во делот наречен „Граѓанска сцена“ (НВО Инфоцентар, 2011).

III 2.4. Човечки ресурси

Графикон III.2.4.1. Одржливост на човечките ресурси



Големо мнозинство од граѓанските организации се базираат на индивидуално членство 80,7 % и на волонтерска основа 88,5 % според податоците од Организационската анкета. Големо мнозинство воопшто немаат или овој број не надминува 10 лица платени за нивната работа.

Засновањето на работата на волонтерски труд и малиот број организации кои имаат лица платени за нивната работа може да значи неодржливост на човечките ресурси. Така големо мнозинство од граѓанските организации 77,0 % имаат неодржлива

база на човечки ресурси, односно во овие организации волонтерите сочинуваат повеќе од 25,0 % од бројот на платените лица. Во 2009 година 2.424 лица биле вработени во граѓанските организации (2.079 во здруженијата и фондациите), што претставува 0,4 % од вкупниот број на вработени лица во Македонија (Стојанова, Д., 2011).

¹¹ Во тој период функционираа повеќе центри за поддршка на граѓанските организации, 12 центри беа во рамките на проект на ФИОМ, финансиски поддржан од СДЦ и ЕУ, а шест на Европскиот центар за малцински прашања.

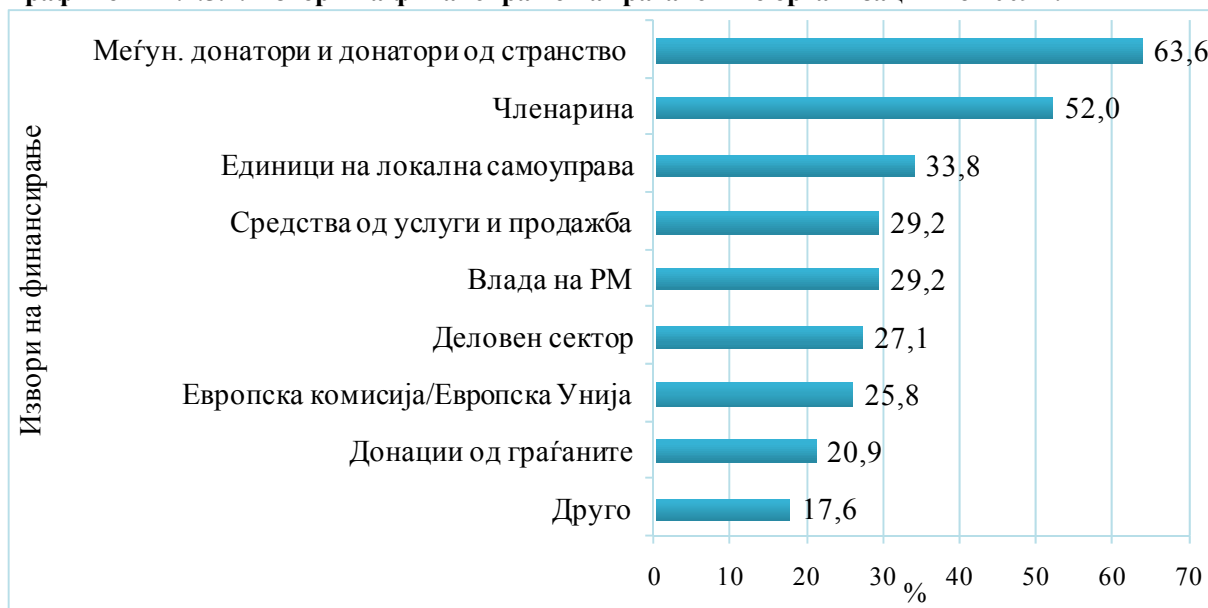
¹² Наодите од организационските анкети од двете фази на ИГО не се едноставно споредливи како резултат на методолошките разлики во прашањата и начинот на нивно спроведување.

III 2.5. Финансиски и технолошки ресурси

Изјавите на големо мнозинство 70,0 % од граѓанските организации, кои учествуваа во Организационата анкета укажуваат дека тие се финансиски стабилни. Финансиската одржливост се мереше со споредба на приходите и расходите во однос на минатата година (2008). За мнозинство организации приходите и расходите во 2009 година се зголемиле или останале непроменети во однос на 2008 г., додека за мало малцинство истите се намалиле. По падот на приходите во 2006/2007 постои релативна финансиска стабилност, како и стабилност на бројот на вработени во граѓанските организации. Зголемениот број на граѓански организации кои поднесуваат финансиски извештаи¹³ предизвика позитивната промена во дистрибуцијата на приходи и концентрацијата на средства во граѓанското општество. Споредено со 2006 г. кога 100-те најголеми организации остварувале 72,0 % приходите на здруженијата и фондациите, во 2009 г. се намалиле на 59,0 %. Приходите на синдикатите и стопанските комори бележат пораст (Стојанова, Д., 2011).

Граѓанските организации во Македонија имаат повеќе извори на финансирање, а ретко кога некој од овие извори надминува повеќе од 80,0 % од вкупниот буџет на организацијата. Меѓународните донатори и донаторите од странство (вклучително и ЕУ), се извор на финансирање во големо мнозинство од граѓанските организации. Не е за занемарување дека и членарината е еден од изворите на финансирање во мнозинство граѓански организации (51,2 %). Најмало учество во изворите на финансирање имаат донациите од граѓаните, членства и донациите од деловниот сектор.

Графикон III.2.5.1. Извори на финансирање на граѓанските организации во 2009 г.



Најголем дел 85,0 % од здруженија и фондациите имаат годишен буџет до 100.000 денари (УСППФТ, 2011). Подетални информации за приходите и другите ресурси на граѓанските организации има во Прилог 5.

¹³ Според Законот за сметководството на непрофитните организации, организациите кои имаат годишен буџет помал од 2.500 евра немаат обврска да поднесуваат завршна сметка

Табела III.2.5.1. Годишен буџет на здруженија и фондации¹⁴

Годишен буџет (во денари)	Број на ГО
0 – 100.000	9.636
100.001 – 500.000	672
67500.001 – 1.000.000	325
1.000.001 – 5.000.000	488
5.000.001 – 10.000.000	106
10.000.001 – 50.000.000	107
50.000.001 – 100.000.000	11
Над 100.000.000	5
Вкупно здруженија и фондации	11.350

Во однос на технолошките ресурси, големо мнозинство од организациите изјавиле дека имаат постојан пристап до телефон, факс и интернет. Незначително малцинство од 5,0 % од анкетираниите немаат воопшто пристап до телекомуникациските услуги.

Друг битен технолошки ресурс, особено за транспарентноста на граѓанските организации, е имањето сопствена веб-страница. Големо мнозинство (74,5 %) од анкетираниите граѓански организации изјавиле дека имаат веб-страница. Од друга страна, анализата која ја направи МЦМС покажува дека мало малцинство граѓански организации имаат веб-страници, од кои половина се активни. Сепак најголем дел од граѓанските организации имаат споделено контакт податоци на нивните веб-страници. Социјалните медиуми ги користат мало малцинство граѓански организации, а најкористен е Фејсбук (Ристовски Б., 2011).

III 2.6 Меѓународни врски

Односот на бројот на меѓународни организации присутни во Македонија и вкупниот број на меѓународни граѓански организации низ целиот свет регистрирани во базата на податоци на Унијата на меѓународни организации (13.799) е 6,2¹⁵. Оценката упатува на тоа дека македонските граѓански организации немаат доволно меѓународни врски. Сепак треба да се има предвид дека скоро две третини од граѓанските организации членуваат во најмалку една регионална (балканска) или меѓународна мрежа, но мал дел од меѓународните организации имаат свои ограноци во Македонија.

Заклучоци

1. Перципирана структура за добро управување во ГО. Големо мнозинство од граѓанските организации одговориле дека постои поделба меѓу неизвршните т.е. управните, и извршните функции и имаат орган на управување. За понатамошна анализа е, колку оваа поделба е суштинска и колку е честа појавата истите луѓе да ги вршат истовремено и извршните и управните функции.

2. Македонските организации сметаат дека се вмрежени, дека комуницираат и соработуваат. Околу две третини од граѓанските организации изјавиле дека членуваат во мрежи на национално или на меѓународно ниво. Овој податок заедно со тоа дека дел од организациите членуваат и во повеќе мрежи може да се толкува како потврда на корисноста од вмрежувањето. Најчеста причина за вмрежувањето е јакнењето на капацитетите и поуспешното влијание во општеството.

3. Граѓанските организации високо ја оценуваат и секторската комуникација. Големо мнозинство изјавиле дека одржале состаноци или размениле информации со други граѓански организации последните три месеци, најчесто финансиите се

¹⁴ Годишните буџети на политичките партии, синдикати, цркви и религиски заедници, како и стопански комори и здруженија на работодавачи не се опфатени.

¹⁵ МЦМС и ЦИВИКУС: Светската алијанса за граѓанско учество им се заблагодаруваат на Унијата на меѓународни организации за нивната соработка и обезбедување на овие податоци за ИГО.

споменуваат како ограничување за вмрежување. Од друга страна, граѓанските организации недоволно ги користат можности кои ги нудат интернетот/социјалните медиуми.

4. Одржливоста на граѓанските организации останува да биде предизвик. Човечките ресурси се една од послабите точки во нивото на организација на граѓанските организации. Големо мнозинство од анкетираниите организации или воопшто немаат или овој број не надминува 10 лица платени за нивната работа. Една од пет граѓански организации има одржлива база на човечки ресурси.

Големо мнозинство од граѓанските организации имаат стабилни буџети во однос на претходната година. Иако меѓународните донатори и донаторите од странство, како и Европската Унија остануваат да се извор на финансирање во големо мнозинство од граѓанските организации, тие се значителен извор во мало малцинство граѓански организации. Најмало учество во изворите на финансирање имаат донациите од граѓаните. Најголем дел, 85,0 % од граѓанските организации имаат многу мали годишни буџети до 100.000 денари (или само три просечни бруто плати).

III.3. ПРАКТИКУВАЊЕ ВРЕДНОСТИ

Овој дел од истражувањето се однесува на практикувањето на вредностите во самите граѓански организации. Податоците на кои се потпира оваа анализа, во најголем дел се од Организационската анкета. Практикувањето вредности опфаќа пет поддимензии на граѓанското општество: Демократско носење одлуки; Работни односи; Кодекс на однесување и транспарентност; Стандарди за животната средина и Перцепција за вредностите во граѓанското општество во целина.

Општата оценка на оваа димензија е 57,7 % и е второ најдобро оценета во однос на другите димензии. Највисоко се оценети кодексот на однесување и транспарентноста на македонското граѓанско општество (81,9 %), а најниско работните односи (37,3 %). Перцепцијата на вредностите во граѓанското општество во целина изнесува 52,6 %. Подолу се анализирани поддимензиите на практикувањето вредности.

Графикон III.3.1. Оценка на поддимензиите од Практикување вредности



III 3.1. Демократско носење одлуки

Оваа поддимензија укажува на тоа колку се демократични граѓанските организации во носењето одлуки гледано низ призмата на тоа кој ги носи одлуките. Големо мнозинство од испитаните граѓански организации (76,4 %) сметаат дека демократски ги носат одлуките, односно дека главните одлуки за нивната организација ги носат избрани управни одбори, избран претседател или директор или пак членовите. Во анкетата направена за приказот „Анализа на внатрешната отчетност кај водечките граѓански организации во РМ“, (Марковиќ Н., 2011), 68,0 % од испитаните граѓански организации велат дека стратешките цели и одлуки се носат преку собранието, како највисок орган. Претставниците на граѓанските организации на регионалните фокус-групи, демократското носење одлуки најчесто го споменуваат како јака страна на граѓанските организации.

III 3.2. Работни односи

Поддимензијата работни односи треба да даде слика за правата на вработените и за политиките кои произлегуваат и се однесуваат на работниот однос во граѓанските организации. Оваа поддимензија има најниска оценка во практикувањето вредности (37,3 %). Работните односи се истражувани низ четири клучни показатели: еднакви можности, членови на синдикати, обуки за права на работникот и јавно достапни

политики за работните стандарди. Мнозинство од организациите 55,4 % рекле дека организираат обуки низ кои ги воведуваат своите нови колеги во работењето. Помалку од половината анкетирани организации (47,8 %) изјавиле дека имаат пишани политики за еднакви можности на жените и на мажите. Овој процент е зголемен за 6,0 процентни поени во однос на претходното истражување правено за Индексот на граѓанското општество (2004-2006) година. Помалку од половината организации (43,8 %) имаат јавно достапни политики за работните стандарди, сепак 84,9 % од оние кои во текот на истражувањето немале, рекле дека нивните организации во иднина би практикувале такви политики. Малиот процент кај показателот „членови на синдикати“ (2,2 %) може да биде одраз на непостоењето синдикат кој ги опфаќа вработените во граѓанскиот сектор.

Графикон Ш.3.2.1. Оценка на показателите од поддимензијата „Работни односи“



Ш 3.3. Кодекс на однесување и транспарентност

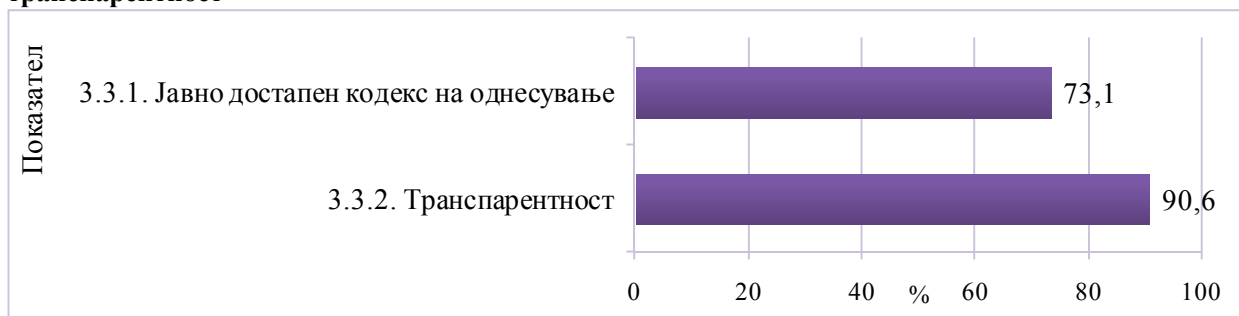
Граѓанското општество во Македонија најдобро се самоценува во оваа поддимензија (81,9 %). Освен што е висок процентот на организациите кои имаат јавно достапен кодекс на однесување на персоналот 73,1 %, уште 11,0 % во иднина би практикувале таков кодекс. Имајќи ги предвид одговорите, се чини дека граѓанскиот сектор води сметка за прашањето на транспарентноста бидејќи, големо мнозинство од 90,6 % од анкетираниите организации изјавиле дека нивните финансиски извештаи се јавно достапни. Дел се објавуваат на веб-страниците, дел во извештаите на организациите, а многу мал дел во медиумите. Најголем број одговориле дека финансиските извештаи се достапни во нивните канцеларии.

Податоците од приказот, кои се однесуваат на внатрешната транспарентност, (Марковиќ Н., 2011) покажуваат дека кај 90,0 % од испитаните организации, сите членови на организацијата имаат увид во проектното работење на организацијата. Сепак, кај помал процент (63,0 %), сите членови имаат увид во финансиското работење. Кај 26,0 % увид имаат само одредени членови, а кај 11,0 % од организациите ова е привилегија само на раководството.

Учесниците на регионалните фокус-групи, транспарентноста, посебно финансиската ја гледаат како слаба страна на граѓанските организации, наспроти високата оценка од анкетираниите во Организационската анкета. Јавно достапните финансиски извештаи кои показателот за транспарентност ги користи како мерка, кои сепак сами по себе не гарантираат добри финансиски практики или транспарентност се едно од објаснувањата за појавата на двете различни перспективи. Високо оценетата димензија и поддимензија треба внимателно да се разгледа особено бидејќи не ги одразува расправите на регионалните фокус групи.

Најпреферираниот механизам за споделување информации со членството се редовните средби (79,0 %), потоа годишните извештаи (63,0 %), веб-сајтовите (58,0 %) и е-пошта (53 %).

Графикон III.3.3.1. Оценка на показателите од поддимензијата „Кодекс на однесување и транспарентност“



III 3.4. Стандарди за животната средина

Одговорноста за заштитата на животната средина е морална и законска. Ова се однесува на секој граѓанин посебно и на граѓанското општество во целина. Во ова истражување, односот кон животната средина е мерен преку еден показател: дали организацијата има јавно достапни политики за стандарди на животната средина кои се почитуваат во организацијата. Малцинство од организациите (40,5 %) имаат такви, но, постои свест за потребата од практикување вакви стандарди што се гледа и од одговорите на организациите дека би вовеле такви стандарди во иднина (88,0 %).

Добиените резултати се подобри од ставовите на граѓаните за прашањето на животната средина истражувани во „Општествената одговорност на граѓаните“. Според истражувањето, еден од пет граѓани чувствува одговорност за зачувување на животната средина, а мало малцинство (21,3 %) сметаат дека се одговорни за заштита на животната средина. Тие даваат поддршка за стандардите и мерките за заштита на животната средина, но имаат големо очекување од државата (Клековски и др., 2009).

III 3.5. Перцепција за вредностите во граѓанското општество во целина

Последната поддимензија дава поглед на вредностите на граѓанското општество, со оценка од 52,6 % генерирана од пет показатели.

Првиот показател оценет со 20,0 % се однесува на перцепцијата на граѓанските организации за користење насилство од страна на граѓанското општество. Малцинство од испитаните организации (40,4%) одговориле дека не постојат сили во граѓанското општество кои користат насилство за да ги искажат сопствените интереси, а 36,0 % од сметаат дека вакви сили сепак постојат. Со „не знам“ одговориле 23,6 %. Најголем дел од тие „сили“ во граѓанското општество (21,7 %) се перципирани како изолирани групи кои понекогаш користат насилство. Од 36,0 % организации кои одговориле дека има насилство, 80,7 % сметаат дека таквите групи се изолирани и/или ретки.

Протести на плоштадот Македонија

Еден од ретките настани на кои граѓаните демонстрираа насилство се случи во март 2009 година. Станува збор за физичка конфронтација на две групи граѓани кои протестираа на плоштадот Македонија во Скопје. Позадината на настанот беше проектот „Скопје 2014“. Проектот подразбира уредување на центарот на Скопје, а проблемите што се наметнаа од проектот се: „обемноста и енормните средства што ќе се издвојат за неговата реализација и отсуството на јавни и експертски дебати за предвидените архитектонски решенија“ (Мишевски Д., 2011). Едно од архитектонските решенија, изградбата на црква на плоштадот беше директна причина за најавениот протест на околу 200 студенти неформално здружени во Прва архи бригада, кои тие го нарекоа „Прво архитектонско востание“ заради тоа што, како што велат тие,

градот „се дави во кич од невидени размери и со несогледливи последици“. Според нив, протестот бил „против да се гради објект на плоштадот, а не против изградба на црква“ со кој, сметаа студентите, ќе се задуши просторот на плоштадот. Пред закажаното време за протест, на плоштадот се собра група луѓе кои сметаа дека студентите не се во право и кои ја поддржуваа изградбата на црквата. Помногубројните контрадемонстранти извикувале погрдни зборови кон студентите, ги заобиколиле полицајците и почнале да ги удираат студентите со клоци и тупаници на што полицијата не реагираше. Протестот заврши со неколку повредени лица, а продолжи со многубројни партиски етикетирања. Партиите не се воздржаа од обвинувања дека нивните политички опоненти ја организирале едната, односно другата група граѓани (Дневник, 30 март 2009).

Еден друг аспект на настанот, е мобилизирањето на граѓаните и на едната и на другата страна кој во голема мера беше помогнато од социјалните медиуми, пред се од социјалната мрежа Фејсбук (Трошановски М., Поповиќ М., 2011).

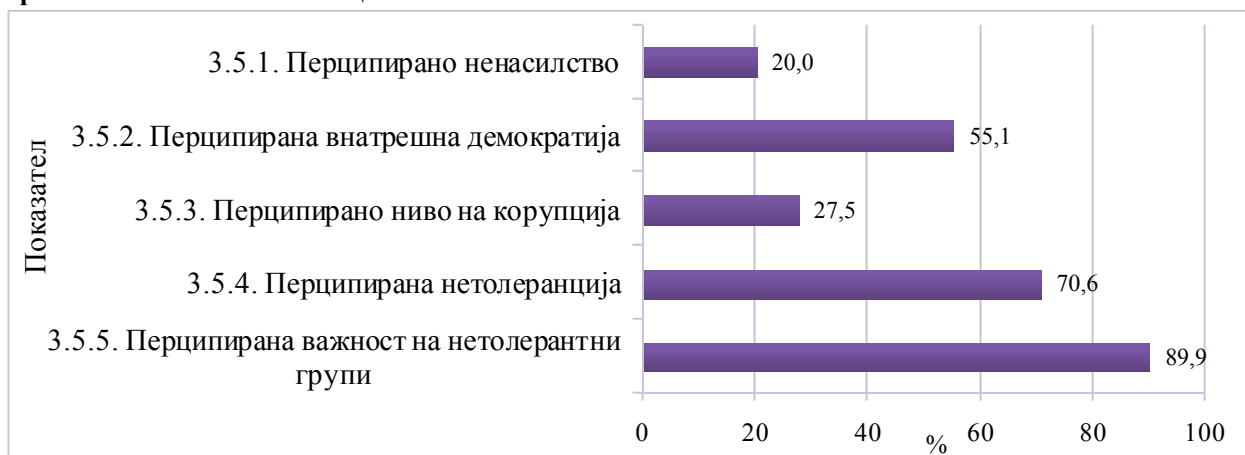
Ваквиот третман на граѓанските организации од страна на политичките партии го препознаваат и граѓаните што се потврди во истражувањето Довербата во Македонија. Во делот што се однесува на граѓанските организации и политичките партии, мнозинство граѓани (50,0 %) сметаат дека политичките партии и нивните лидери кога имаат партиски интереси ги присвојуваат ставовите на граѓанските организации, а кога немаат ги осудуваат како блиски на другата (Клековски С. и др., 2010).

Следниот показател ја покажува перцепцијата на граѓанските организации за тоа каква е моменталната улога на граѓанското општество во практикувањето демократско носење одлуки во сопствените граѓански организации. Според одговорите, за 55,1 % од анкетираниите организации таа е значителна, односно умерена, додека 44,9 % ја оценуваат како ограничена или незначителна. Граѓанските организации имаат повисоко мислење за себе отколку за граѓанското општество во целина. Така, големо мнозинство од нив (76,4 %) рекле дека одлуките ги носат демократски, а кога секторот е во прашање, тогаш улогата на граѓанското општество во практикувањето демократско одлучување е значителна или умерена за 54,1 %.

Перципираното ниво на корупција во граѓанското општество е третиот показател што влијае на вкупната перцепција на вредностите и е оценет со 27,5 %. За 39,1 % од организациите примерите на корупција се повремени, додека за 25,4 % се ретки или многу ретки. Корупцијата како честа или многу честа појава ја перципираат 23,2 % односно 10,1 % од анкетираниите. Постои контраст меѓу перцепцијата за корупцијата (33,3 %) и транспарентноста на граѓанските организации (90,6 %). Според одговорите за јавно достапни финансиски извештаи, 89,4 % од организациите се перципираат како транспарентни што е во спротивност со перцепцијата за корупција. Освен тоа, граѓанскиот сектор, во Глобалниот барометар за корупција (Транспаренси интернационал, 2009) е на дното на листата корумпирани, односно еден од најнекорумпираниите сектори.

Четвртиот показател, перципирана нетолеранција е оценет со 70,6 % што покажува дека мнозинството на граѓански организации перципираат непостоење или постоење на еден до два примери граѓански организации кои се нетолерантни и дискриминираат. Малцинство од анкетираниите (29,4 %) знаат барем за еден пример на експлицитно расистички, дискриминаторски или нетолерантни сили на граѓанското општество. Петтиот показател, перципираната важност на нетолерантните групи е оценета со 89,9 %. Најмногу од анкетираниите сметаат дека тие се маргинални актери (54,1 %) или дека се комплетно изолирани или силно осудени од граѓанското општество во целина (35,8 %).

Графикон III.3.5.1. Оценка на показателите од поддимензијата „Перцепција за вредностите во граѓанското општество во целина



Заклучоци

1. Граѓанските организации имаат високо мислење за својата демократичност.

Големо мнозинство 76,4 % од организациите велат дека главните одлуки ги носат избрани, а не назначени органи. Освен тоа, 55,1 % сметаат дека улогата на граѓанското општество во практикувањето демократско носење одлуки е значителна.

2. Организационите практики и транспарентноста се на високо ниво. Големо мнозинство 90,6 % велат дека финансиските извештаи се јавно достапни, а 73,1 % имаат јавно достапен кодекс на однесување на персоналот. Постои свест за потребата од подобрување во делот на политиките за работни стандарди и политиките за стандарди на животната средина.

3. Промотори на ненасилството и толерантноста, со ретки и/или изолирани насилни и расистички групи. Не постојат сили кои користат насилство за да искажат сопствени интереси сметаат 52,8 % од граѓански организации, а од 47,2 % кои одговориле дека има вакви организации, 81,7 % сметаат дека тие се изолирани и/или ретки. Примерите за расистички или дискриминаторски организации се ретки, а доколку постојат истите се изолирани и силно осудени.

4. Корупцијата во граѓанскиот сектор е ретка или многу ретка појава. Мнозинство од анкетираниите 66,6 % сметаат дека оваа појава е ретка, многу ретка или воопшто ја нема, наспроти 33,3 % кои сметаат дека е честа или многу честа. Кај НИТ постои дилема дали учесниците во анкетата прават разлика меѓу корупција, злоупотреба на средства и должност или перење пари.

III.4. ПЕРЦЕПЦИЈА НА ВЛИЈАНИЕТО

Во ова поглавје се опишува и анализира колку граѓанското општество во Македонија е успешно во влијанието во општеството и на политиките. ИГО ја мери перцепцијата на влијанието преку Организациската анкета (внатрешни перцепции) и информирани луѓе надвор од граѓанскиот сектор (извршна власт, законодавната власт, судството, приватен сектор, медиумите и универзитетите), како и преку Анкета за надворешна перцепција. Оценката за перцепција на влијанието е 45,7 %.

Графикон III.4.1. Оценка на поддимензиите од перцепција на влијанието



За споредба и полесно следење поддимензиите за внатрешна или самоперцепција и надворешна перцепција се групирани заедно, а задржани се нумеричките ознаки.

III.4.1./4.5. Одсив (внатрешна и надворешна перцепција)

Одсив е влијанието кое го остварило граѓанското општество во подрачје кое е општествен приоритет на граѓаните. Согласно методологијата на ИГО, влијанието на општествените проблеми се оценува преку перцепциите за одсив за две клучни прашања, но во Македонија влијанието е оценувано врз четири прашања – сиромаштијата, вработувањето, обезбедување услуги за општествените потреби и оспособување на граѓаните. Советодавниот комитет избра две прашања кои се вклучени во оценката за поддимензијата: сиромаштија и оспособување на граѓаните, но со истражувањето се опфатени сите четири. Другите две прашања за обезбедување услуги за општествени потреби и оспособување на граѓаните се од ИГО од 2006 г.

Оценката за одсив - внатрешна перцепција е 54,1 % , а за надворешната перцепција 45,8 %. Според внатрешната перцепција, граѓанското општество има влијание врз оспособувањето на граѓаните (78,9 %) и обезбедувањето услуги за општествените потреби (54,6 %). Помало влијание е постигнато во намалување на сиромаштијата (29,2 %) и вработувањето (14,4 %).

Според надворешната перцепција, граѓанското општество има влијание врз оспособувањето на граѓаните (70,8 %) и обезбедувањето услуги за општествените потреби (50,0 %). Помало влијание е постигнато во намалување на сиромаштијата (20,8 %) и вработувањето (20,8 %).

Самооценката на граѓаните за влијанието може да се процени и преку нивото на препознаеност на граѓански организации. Во 2010 година, во борбата против

сиромаштијата 38,3 % од граѓаните можеле да наведат успешна организација (52,2 % во 2008 г., 29,9 % во 2007 г.), а 9,5 % од граѓаните се запознаени со граѓанска организација која придонесува кон вработувањето (Клековски С., Нурединоска Е., Стојанова Д., 2010). Овие графикони ги потврдуваат наодите на внатрешната перцепција дека постои ограничено влијание врз прашањата за намалување на сиромаштијата и вработувањето.

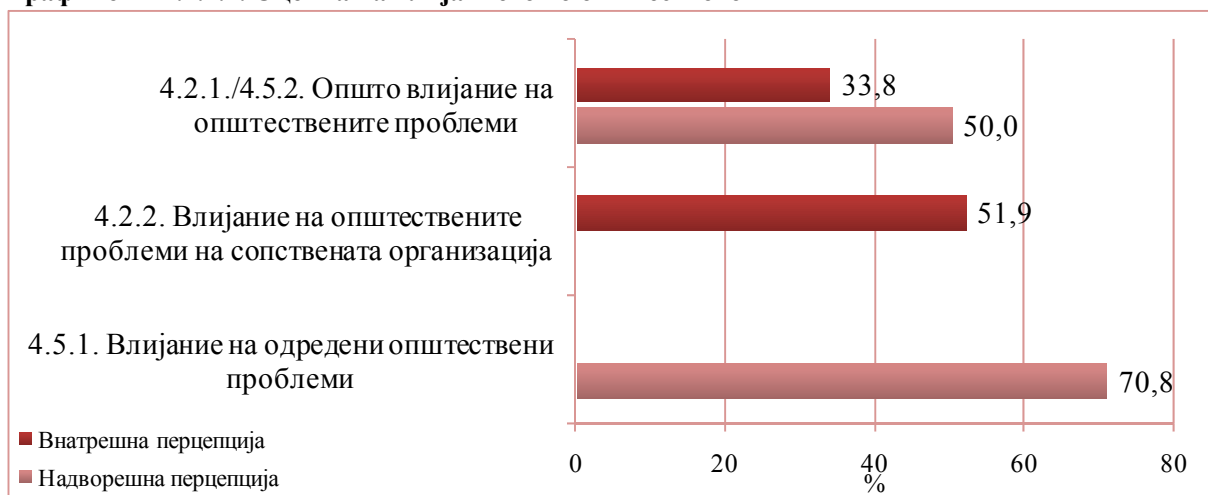
III.4.2./4.5. Влијание на општеството (внатрешна и надворешна перцепција)

Графикон III.4.1.1. Влијание на граѓанското општество врз општествените проблеми



Внатрешните и надворешните чинители на граѓанското општество го оцениле општото влијание на граѓанското општество преку прашањата во Графиконот III.4.2.2. Внатрешната перцепција е 42,9 %, додека надворешната перцепција е 60,4 %.

Графикон III.4.2.1. Оценка на влијанието во општеството

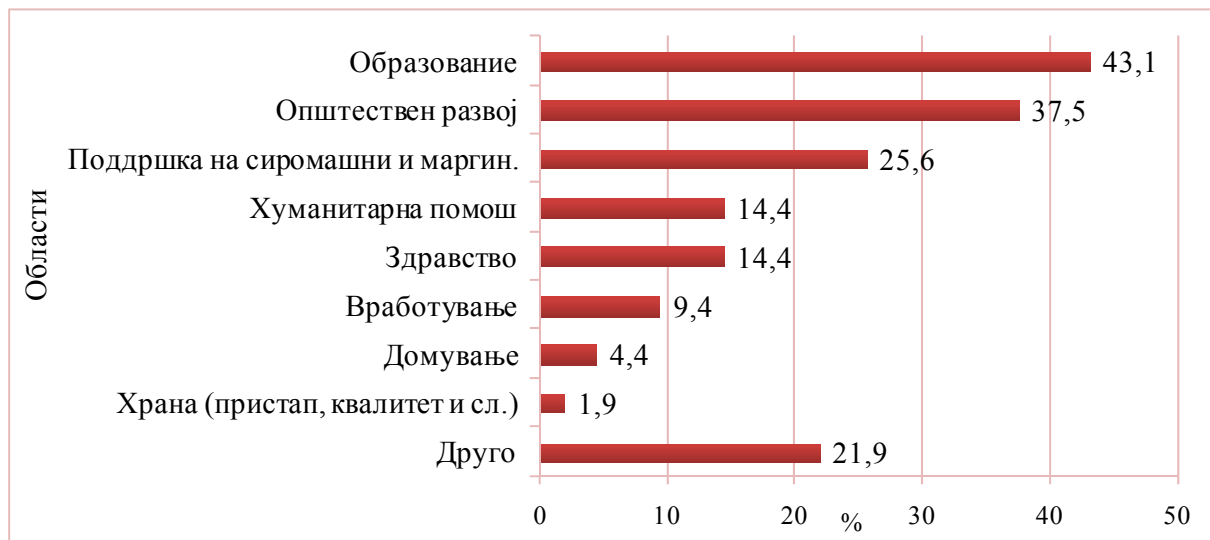


Третина (33,8 %) од анкетираниите организации сметаат дека имаат влијание врз општеството во целина. Мнозинство (51,9 %) верува дека токму нивната организација има влијание на општествените проблеми. Надворешните чинители имаат повисоко мислење за влијанието врз општествените прашања во општеството: 50,0 % од надворешните чинители сметаат дека граѓанското општество има општо влијание на општествените проблеми и големо мнозинство (70,8 %) сметаат дека граѓанското општество има влијание на одредени општествени проблеми. Совпаѓањето на надворешната перцепција (50,0 %) и внатрешната перцепција на општественото

влијание на анкетираниите организации (51,9 %) споредени со јазот на внатрешната перцепција на општото влијание на општествените проблеми (33,8 %) упатува дека граѓанските организации во поголема мера се свесни за неуспесите на граѓанското општество за разлика од надворешните чинители, или пак дека граѓанските организации посторого го оценуваат секторот отколку своите организации.

Граѓанските организации кои биле анкетирани сметаат дека најмногу сопствено влијание имале на образованието, што ја потврдува перцепцијата за влијанието на оспособување на граѓаните.

Графикон Ш.4.2.2. Оценка на влијанието на сопствената организации во одредени општествени области (внатрешна перцепција)



Ш.4.3./4.6. Влијание на политиките (внатрешна и надворешна перцепција)

Влијанието на политиките се оценува преку општото влијание на политиките (и како внатрешна и надворешна перцепција), активности за влијание на (одредени) политики на сопствената организација и влијание на (одредени) политики на сопствената организација (како внатрешна перцепција) и влијанието на одредени политики (како надворешна перцепција).

Оценката за општествено влијание - внатрешна перцепција е 51,6 %, а за надворешната перцепција 55,5 %.

Графикон Ш.4.3.1. Оценка на показателите од поддимензиите „Влијание на политиките - внатрешна перцепција (4.3) и надворешна перцепција (4.6.)

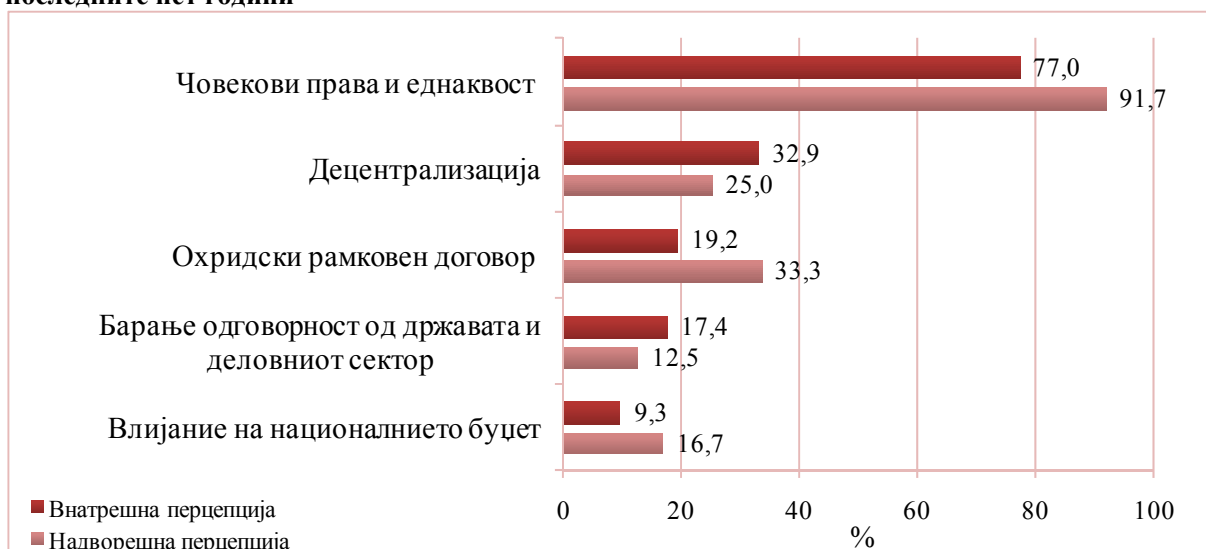


Влијанието на јавните политики или политичкото влијание се оценуваше општо и за пет подрачја: човекови права и еднаквост; децентрализација; Охридски рамковен договор; влијание на буџетот; и барање одговорност од државата и од деловниот сектор.

Дека граѓанското општество има влијание на јавните политики е самоперцепција на 29,4 % од организациите, а дека влијанието е ограничено е став на 65 %.

Мнозинство на организации до 47,2 % смета дека сопствената организација имала влијание на политиките, во споредба со големо мнозинство на надворешни чинители (65,2 %) смета дека граѓанското општество имало влијание врз креирањето на политиките во Македонија.

Графикон III.4.3.2. Активности на граѓанското општество за влијание на политиките во последните пет години



Во последните пет години граѓанското општество било најактивно во подрачјето за човекови права и еднаквост, а најмалку активно во влијание на националниот буџет. Перцепцијата е споделена и внатре и надвор. Слично како со перцепциите за влијание е и познавањето на успешни организации. Граѓаните познаваат граѓански организации кои придонесуваат кон демократијата и човековите права (28,8%), развој на граѓанското општество (17,8%) и градење на мултикултурно општество (13,2%) (Клековски et al., 2010). Учеството во мрежи и коалиции на граѓански организации придонесува кон поголема вклученост во процесите на подготовка на законите (Нурединоска Е., 2010).

Организациите прашани за успешноста на три конкретни случаи на влијание на јавни политики оценуваат дека имале средна успешност. И при поднесувањето на амандмани во Собранието во три конкретни закони постоела средна успешност – 50,0 % од предложените амандмани од страна на граѓанските организации на Законот за здруженија и фондации и Законот за спречување и заштита од дискриминација биле прифатени и повеќе од 50,0 % од овие амандмани на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер (Нурединоска Е., 2010).

Од родови политики кон родово одговорно буџетирање

Влијанието врз буџетскиот процес е перцепирано како подрачје со најмалку активности, слично како и во претходниот Индекс на граѓанското општество. Од друга страна уште во 2005 г. е забележан првиот пример на влијание на граѓанска организација (Организација на жени на Свети Николе) врз националниот буџетски процес за Програмата за рано откривање и

спречување на болести на репродуктивните органи на жените (Клековски ет ал., 2006). На тој темел се развиени активности кои резултирале со прифаќање на принципите на родово буџетирање во политиките на МТСП, вклучување на родовото буџетирање во Буџетскиот циркулар на Министерство за финансии за 2010 година, развој на капацитетите на државните службеници за практична примена на алатките за родовото буџетирање (Бадаревски, 2011). Тоа демонстрира дека граѓанското општество има процедурално и сензитирачко влијание во случајот на родовото буџетирање.

Законот за спречување и заштита од дискриминација

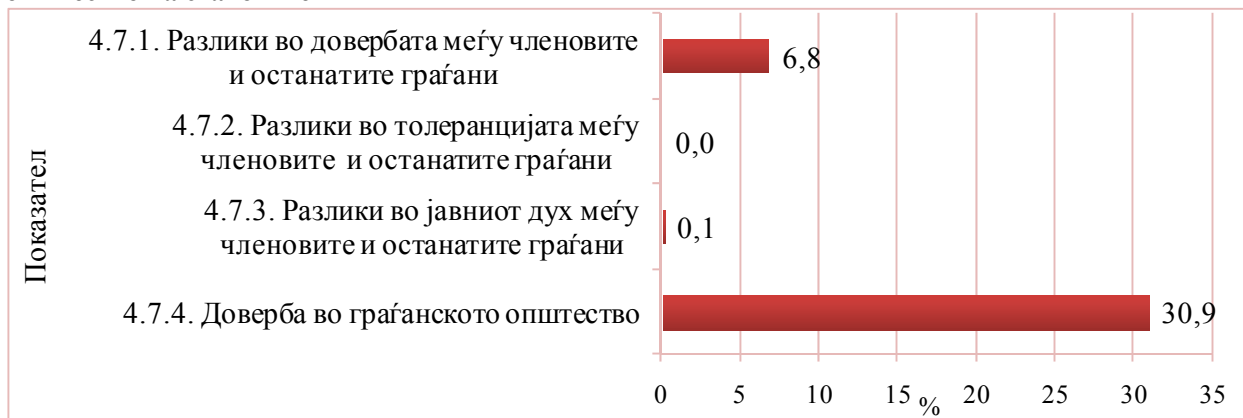
Во последните пет години граѓанското општество било најактивно во подрачјето за човекови права и еднаквост, со средишно место на донесувањето на Закон за спречување и заштита од дискриминација. По неуспешните поединечни обиди на МЦМС и ХКЧП во 2005 година, Законот е донесен во април 2010 година, како резултат на приоритизирањето во ЕУ интеграциите и влијанието на граѓанското општество. Граѓанското општество го има применето моделот на успех од ИППЈГ: постигнат е заеднички настап со здружување на 11 организации во сојузот Македонија без дискриминација (МБД) и формирано е Национално координативно тело кое вклучува политичари (пратеници во Собранието), државни службеници, стручњаци, заинтересирани граѓански организации и меѓународни организации. Претставник на сојузот МБД учествува во работната група за законот во МТСП што резултира со нацрт Закон поддржан од граѓанското општество. Владата се одлучува за значителни и суштински измени на нацртот и скратува околу една третина од членовите и таквиот закон го доставува во Собрание. Еден дел од граѓанското општество бара повлекување на предлог законот и со поддршка на левичарската опозиција (СДСМ) во процедура ја доставува почетната верзија, кое Собранието не ја прифаќа. Друг дел на граѓанското општество продолжува да работи со конзервативното парламентарното мнозинство (ВМРО-ДПМНЕ, ДУИ) што резултира со 11 прифатени амандмани во Собранието. Постигнатото е пример за процедурално и сензитирачко влијание и делумно суштинско влијание. Делумното суштинско влијание се должи на големата идеолошка разлика меѓу интересите на (дел) од граѓанското општество и на (дел) на конзервативната владеачка партија ВМРО-ДПМНЕ и граѓанското општество доцна ги идентификувало и влегло во интеракција со клучните опонентите на Законот (Мангова, 2011). Исто така е прашање за дефинирање на очекувањата – дали е реално при идеолошки прашања да се постигне „победа“ на граѓанското општество или пак е реално постигнување на среден оптимум. Дефинирање на очекувањата пак влијае на оценка на успешноста – формулација на недостижни очекувања ја јакне перцепцијата на неуспешност.

Слично на општественото влијание, постојат празнини меѓу надворешната перцепција за општото влијание врз политиките (65,2 %) и влијанието врз одредени политики (45,8 %), и перцепција на граѓанските организации за влијанието на политиките на сопствените организации (47,2 %) со перцепцијата на граѓанските организации за општото влијанието врз политиките (29,4 %). Разликата од 19,4 % меѓу надворешната перцепција за општото влијание врз политиките и влијанието врз одредени политики упатуваат на постоење јаз со перцепцијата на граѓанските организации за општото влијание на политиките (65 % перципираат ограничено влијание). Овие негативни гледишта се разликуваат од перцепциите на граѓанските организации за сопственото влијание врз политиките (47,2 % и погоре, Нурединоска) или од оние во приказите на случај. Тие се однесуваат на секторот во целина и се изразуваат како висока доверба во една организација, како што гледаме и преку перцепцијата на општествено влијание, сепак понагласени како резултат на тоа што идеолошките разлики се поизразени од разликите за општествени прашања. Друго објаснение е нивото на очекувања на граѓанското општество за влијание на политиките, каде промената на политики е клучен мотиватор за вклучување на луѓето во секторот. Тие можат да бидат недостижни очекувања што ја јакне перцепцијата на неуспешност.

III.4.7. Влијание врз ставовите

Влијанието на граѓанското општество врз ставовите се оценува со колку граѓанското општество е „пример“ и ја одразува разликата меѓу членовите на граѓанското општество и оние кои не членуваат, за довербата, толеранцијата, јавниот дух и довербата во граѓанското општество. Позитивната разлика упатува дека граѓанското општество преку членството, генерира општествен капитал и внесува прогресивни вредности. Оценката за влијание на ставовите е 9,5 % што упатува на мала разлика во практика меѓу мислењата на членовите и оние кои не се членови.

Графикон III.4.7.1. Оценка на показателите од поддимензијата „Влијанието на граѓанското општество на ставовите“



Заклучоци

1. Граѓанското општество со средно (умерено) влијание. Граѓанското општество севкупно има средно влијание. Во одсвот, општествено и политичко влијание, влијанието е исто така средно, а многу ограничено во влијанието на ставовите. Во просек надворешната перцепција за влијание е повисока од внатрешната перцепција што упатува на тоа дека граѓанското општество до одредена мера е самокритично и неподготвено да одбележи успеси.

2. Средно влијание на приоритетните проблеми. Влијанието е високо врз оспособувањето на граѓаните (74,9 %) и обезбедувањето услуги за општествените потреби (52,3%). Ограничено, односно ниско влијание е постигнато во намалувањето на сиромаштијата (25,1 %) и во вработувањето (17,6 %).

3. Среден успех и во општественото влијание. Надворешната перцепција е (60,4 %) и повисока е од внатрешната перцепција (42,9 %) а постојат разлики во перцепцијата на општото влијание (33,8%) и за сопствената организација (51,9%). Граѓанските организации строго го оценуваат секторот како целина отколку себеси. Највисока перцепција за влијание има во образованието и поддршка на сиромашни и маргинализирани групи.

4. Двосмислено влијание на јавните политики. Општото влијание врз политиките е прашање каде постои јаз од 35,8 процентни поени меѓу внатрешната (29,4%) и надворешната перцепција (65,2%), како и јаз 17,8 процентни поени меѓу внатрешната перцепција на општото влијание (29,4%) и влијанието на сопствената организација (47,2%). Разликата меѓу надворешната перцепција за општо влијание врз политиките и влијанието врз одредени политики упатува на тоа дека надворешните чинители имаат тенденција да го преценат општото влијание врз политиките. Сепак постои значително опаѓање на перцепцијата на граѓанските организации за општото влијание врз политиките (со 65% перципирано ограничено влијание). Овие негативни гледишта се разликуваат од перцепциите на граѓанските организации за сопственото

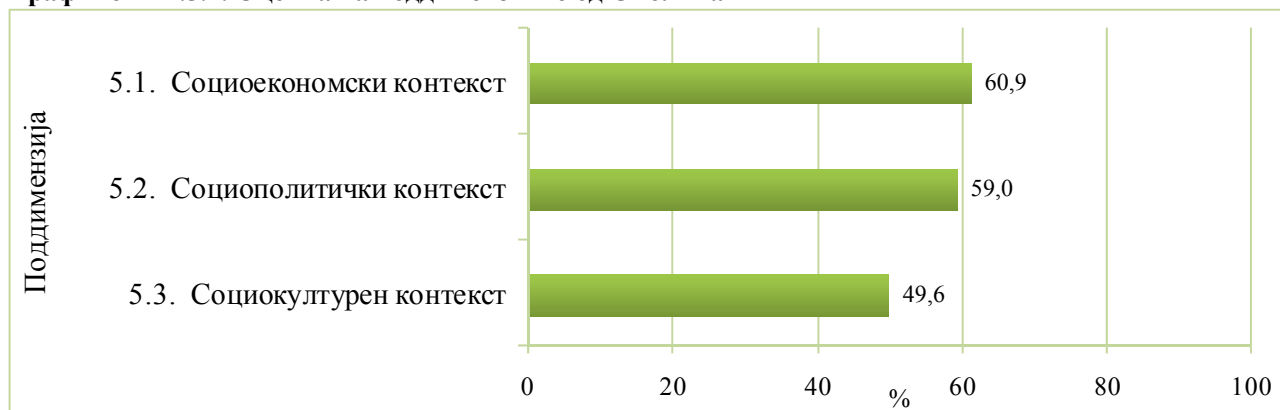
влијание врз политиките (47,2 % и погоре, Нурединоска) или од оние во приказите на случај. Ова е резултат на поизразени идеолошките разлики, како и нивото на очекувања на граѓанското општество за општото влијание врз политиките, кои очекувања можат да бидат недостижни што ја јакне перцепцијата на неуспешност.

5. Граѓанското општество не е добар пример за водство во ставовите. Најниско е влијанието на граѓанското општество врз ставовите. Членовите на граѓанското општество не се потолерантни и немаат повисок јавен дух од граѓаните кои не се членови, единствено довербата (6,8 % разлика) е малку повисока.

III.5. ОКОЛИНА

Во ова поглавје се анализира надворешната околина во којашто граѓанското општество постои и дејствува. Тоа ги вклучува социоекономскиот контекст, социополитичкиот контекст и социокултурниот контекст. Вкупната оценка на оваа димензија изнесува 56,5 %. Во најголем дел користени се секундарни извори на податоци.

Графикон III.5.1. Оценка на поддимензиите од Околина



III.5.1. Социоекономски контекст

Во оваа поддимензија се опишуваат и се анализираат аспектите на социјалната и економската ситуација во земјата и нивното влијание на граѓанското општество. Клучно е да се даде одговор на прашањето колку многу социоекономските услови во земјата претставуваат пречка за ефективно функционирање на граѓанското општество. Социоекономскиот контекст се проценува преку четири показатели, а тоа се: Basic Capacity Index (BCI) односно индексот на основните можности, нивото на корупција, нееднаквоста и економското опкружување (макроекономскиот контекст). Социоекономскиот контекст со 60,9 % е најдобро оценет во димензијата околина.

Индекс за основните можности: Индексот за основните можности (The Social Watch Basic Capacity Index (BCI)), е првиот индикатор во оваа поддимензија и има за цел да ги оцени основните здравствени и образовни услови во земјата. БЦИ претставува просек од трите критериуми и може да има вредност од 0-100, каде највисоката вредност покажува високи нивоа на човечки можности. Критериумите со кои се оценува БЦИ се: процент на деца кои стигнуваат до петто одделение во основно образование; процент на деца кои што преживуваат до нивната петта година од животот; процент на породувања извршени со стручна помош. Македонија на оваа скала за 2008 година има 96 поени и се вбројува во земјите од категоријата „средно“ што е една од двете категории (заедно со „прифатливо“) на врвот на скалата и значи дека се задоволени најголемиот број од основните можности за луѓето.¹⁶

Ниво на перципирана корупција: Оценката за перцепција на корупцијата изнесува 36,0 %. Индексот за перцепција на корупцијата утврден според податоците за 2008 од индексот за перцепција на корупција на Транспаренси интернешнл (Индексот на перцепција на корупција се пресметува на скала од 0-10, и се множи со 10 за да се совпадне скалата на ИГО од 0-100)¹⁷ е инструментот со кој што се проценува нивото на претпоставената корупција во јавниот сектор. Според Индексот на перцепција на

¹⁶ БЦИ во 2010 година е направен во 161 земја во светот кои што се поделени во следниве категории: многу ниско ниво на БЦИ (од 70 до 79 поени), низок БЦИ (од 80 до 89 поени), средно ниво на БЦИ (од 90 до 96 поени) и прифатливо ниво (97 и повеќе поени). Во 2010 година Македонија има 98 поени.

¹⁷ Транспаренси интернешнл, 2008, Индекс на перципирана корупција, www.transparency.org

корупцијата Македонија има 3,6 поени на скала од 0 до 10, каде што 0 означува најкорумпирани држави, а 10 се однесува на држави во кои што нема корупција. Македонија се наоѓала на 72 место со неколку други држави. Во 2010 подобрена е состојбата и Македонија го зазема 62 место заедно со Хрватска, Гана и Самоа. Бидејќи со индексот се прави споредба и со другите земји, Македонија во групата на земји од Источна Европа и Централна Азија го зазема високото трето место во справувањето со корупцијата веднаш после Турција и Хрватска. Треба да се спомене дека Македонија е подобро рангирана и од некои земји членки на ЕУ, како Италија, Романија, Бугарија и Грција. Исто така, споредбено со наодите од претходното истражување на индексот на граѓанското општество Македонија напреднала во борбата за намалување на корупцијата за 35 места¹⁸. Дополнително, според Глобалниот барометар на корупцијата во кој што се анализира корупцијата во земјите по сектори, во Македонија судството е потенцирано како сектор со најмногу корупција. Имено на скала од 1 до 5 каде што еден се однесува за најниската стапка на корупција, а пет за највисоката, корупцијата во судството е оценета со 4,2.

Ниво на нееднаквост: Оценката за (социјална) нееднаквост во Македонија изнесува 61,0 %. Индикаторот за проценка на нееднаквоста е добиен преку Цини коефициентот¹⁹ кој изнесува 39 поени.

Макроекономски контекст: Последниот индикатор во оваа поддимензија ја оценува макроекономската ситуација во Македонија. Се пресметува односот меѓу надворешниот долг и бруто домашниот производ (БДП). Според податоци од 2008 изнесува 50,8 %.

III.5.2. Социополитички контекст

Средната оценка за социополитичкиот контекст изнесува 59,0 %. Со оваа поддимензија опфатени се пет показатели: политички права и слободи, владеење на правото и лични слободи, слобода на здружување и организациски права, искуство со законската рамка и ефективност на државата.

Политички права и слободи: Оценката за политичките права и слободи во Македонија изнесува 60 %. Показателот кој го определува степенот на политичките слободи и права е добиен од извештајот Слобода во светот од 2008, подготвен од Фридом хаус. Скалата се движи од 0-40 и методологијата на ИГО ги множи поените со 2,5 за да одговараат на скалата од 0-100.

Во 2010 година е забележано подобрување од 24 поени во 2008 на 25 поени, што упатува на тоа дека доколку истражувањето на ИГО започнало во 2010, показателот ќе изнесувал 62,5 %. На скала од 0 до 40 поени Македонија има оценка од 25 поени и е категоризирана во земјите „делумно слободни“²⁰. Клучните варијабли кај овој показател се: слободното учество на граѓаните во политичкиот процес, политички лидери избрани на фер и демократски избори и степенот на слободата на граѓаните да се организираат во политички партии. Во Република Македонија граѓаните може слободно да учествуваат во политичките процеси и да ги избираат своите претставници

¹⁸ Во 2004 година индексот на корупцијата изнесувал, 2,7, а Македонија го делела 97-то место со Србија и Црна Гора.

¹⁹ На Цини скалата 0 покажува состојба на совршена еднаквост (богатството во државата е поделено подеднакво кај сите), додека 1 покажува состојба на совршена нееднаквост (богатството го поседува само едно лице. За да може бројките полесно да се толкуваат, Цини-коефициентот е помножено со 100. Така, 0 претставува општество со совршена еднаквост и 100 претставува општество со совршена нееднаквост.

²⁰ Според Фридом хаус, земјите се поделени во три категории: слободни, делумно слободни и неслободни. Споредено со земјите од Западен Балкан, Македонија влегува во групата на земји кои се делумно слободни, како Босна и Херцеговина и Косово, додека Хрватска, Црна Гора и Србија се категоризирани како слободни.

на слободни избори²¹. Плурализмот на политичката сцена се одразува и во бројот на регистрирани политички партии кој во август 2009²² година изнесувал 126. Најчестите констатации од страна на набљудувачките мисии за време на избори како ОБСЕ, ОДИХР и Совет на Европа се дека изборите ги задоволуваат најголемиот дел од меѓународните стандарди за демократски избори. Во одредени ситуации се спомнуваат некои изолирани инциденти кои не влијаат на конечниот исход од изборите.

Владеење на правото и личните слободи: Оценката за владеење на правото и личните слободи е 60,4%. Појдовното прашање за овој индикатор е до кој степен граѓанските слободи се осигурени со закон и се применуваат во праксата, но исто така се анализира и степенот на владеењето на правото и довербата во законите. Како показатели за проверка на степенот на владеење на правото и личните слободи во Република Македонија се користат информациите од Индексот на граѓански слободи на Фридом хаус за 2008 година. Предвид се земени три од четирите показатели за граѓански слободи, а тоа се: владеење на правото, слободата на изразување и уверување и личната автономија на индивидуалните права. Вкупната оценка за граѓанските слободи во Македонија според Индексот на граѓански слободи изнесува 38 поени од вкупно 60, изнесува 63,3 % и со тоа се наоѓа во категоријата делумно слободни²³.

Слобода на здружување и организациски права: Оценката за слободата на здружување и организациските права изнесува 58,3 %. И овде, како и за претходниот индикатор се користени податоци од Индексот на граѓански слободи на Фридом хаус. И во 2008 и во 2010 година оценката за Македонија е 7 поени од вкупно 12, што на скалата на ИГО изнесува 58,3 %. Во Република Македонија слободата на здружување е уставна категорија и е регулирана со членот 20 според кој граѓаните може слободно да се здружуваат заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уверувања. Закон кој детално ја разработува слободата на здружување е Законот за здруженија на граѓани и фондации донесен во 1998 година, кој што во 2010 г. е заменет со нов Закон за здруженија и фондации.

Клучни новини во Закон за здруженија и фондации

Можноста здруженија да основаат физички и правни лица, домашни и странски лица, како и малолетни лица под определени услови во споредба со досегашното решение кое беше ограничено само на полнолетни државјани на Република Македонија претставува директен придонес во целосно остварувањето на правото на слободно здружување согласно Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, судската пракса на Европскиот суд за човекови права и Препораките за невладините организации од Советот на Европа. Исто така, со новиот законот домашните и странските лица имаат еднакви права, постои и слобода за основање на организациски облици на странски организации без ограничување на областите доколку нивните цели и активности се во согласност со овој закон. Со новиот закон не се санкционира повеќе неформалното здружување.

Понатаму, новиот законот како и праксата во скоро сите земји во Европа дозволува организациите да остваруваат приходи, но истите мора да бидат искористени за целите на организацијата утврдени со статутот. Ваквото решение придонесува кон одржливоста на граѓанскиот сектор, а воедно внимава и го задржува начелото на непрофитност на организациите.

²¹ Со Член 21, Став 2 од Уставот на Република Македонија Граѓаните можат слободно да основаат здруженија на граѓани и политички партии, да пристапуваат кон нив и од нив да истапуваат.

²² Емина Нурединоска, Магистерски труд: Слободата на здружување како човеково право во демократијата, 2010

²³ Слично како и кај политичките права, и во делот за граѓански слободи Македонија е пониско оценета споредбено со некои од земјите од регионот: на пример Црна Гора има 44 поени, Србија има 48 поени, додека Хрватска има 50 поени.

Најголема новина е воведувањето на статус на организација од јавен интерес (ОЈИ), кој треба да ги поттикне организациите да делуваат во подрачја од јавен интерес, со обезбедување на услови овие организации да ја подобрат својата одржливост. Воведувањето на статус на организација од јавен интерес е барање кое што во изминатите десетина години е повеќепати поставувано од страна на граѓанските организации. Примената и спроведувањето на одредбите и воопшто на концептот за статус на ОЈИ ќе биде еден од најголемите предизвици во иднина како за одговорните органи на државната управа, така и за граѓанските организации.

Законот исто така има намера да придонесе кон доброто управување во организациите определувајќи ги основните органи кои треба да ги имаат здруженијата и фондациите, и давањето можност истите со нивните статuti да предвидат други органи. Законот јасно наведува на поделбата на функциите во организацијата на управни и извршни, и на неспоивоста на овие функции особено кај организациите со статус од јавен интерес.

Голем дел од одредбите имаат за цел да придонесат кон зголемена транспарентност и на организациите и на органите на државната управа. Во таа насока се начелото за јавност и транспарентност на работата на организациите, како и начелото на непартиско делување.

Искуство со законската рамка: Оценката за законската рамка во која што делуваат граѓанските организации е највисока во оваа поддимензија и изнесува 72,1 %. Резултатот е добиен врз основа на две прашања кои што се однесуваат на овозможувачката законска регулатива за граѓанските организации и на постоењето на незаконски ограничувања или напади од страна на властите. Имено, за мнозинството граѓански организации (67,1 %) законската регулатива за дејствување на организациите е овозможувачка. Од 67,1 % позитивни одговори, 55,3 % сметаат дека законската регулатива е делумно овозможувачка, а 11,8 % рекле дека е целосно овозможувачка. Меѓутоа не е мал ни процентот на организации кои сметаат дека постојат ограничувања во законската регулатива. Имено скоро секоја четврта организација смета дека законската регулатива е значително ограничувачка (22,4 %), а за 7,5 % од организациите таа е многу ограничувачка.

Најголем дел од граѓанските организации 77,0 % најчесто немаат незаконски ограничувања или напади од страна на властите. 18,0 % од анкетираниите организации рекле дека имале искуство со постоењето на незаконски ограничувања или напади од страна на властите на национално и меѓународно ниво и примери кои најчесто се спомнуваат се контрола од Управата за јавни приходи и Министерството за внатрешни работи, усни закани од властите и закани за иселување од канцеларии.

Дополнително може да се забележи дека големо мнозинство граѓански организации 84,5 % сметаат дека процедурата за регистрација е брза, односно задоволителна. Незначително малцинство сметаат дека е бавна, 8,1 % или не знаат, 7,5 % (Стојанова Д. и др., 2010).

Од одговорите на граѓанските организации може да се согледа и степенот на соработка на организациите со државата и деловниот сектор. Незначително малцинство од организациите сметаат дека не постои дијалог меѓу граѓанското општество и државата (8,7 %), додека повеќе од половината (54 %) дека дијалогот е ограничен. Со позитивно мислење за дијалогот се скоро 37% од кои 32,3% сметаат дека дијалогот меѓу граѓанското општество и државата е умерен, додека 4,3% од организациите имаат интензивна комуникација со државата. Дијалогот на граѓанското општество со деловниот сектор е помалку развиен во однос на оној со државата. Имено не е за занемарување дека 18,6 % од организациите сметаат дека дијалог воопшто и не постои, а 46 % рекле дека истиот е ограничен (Стојанова Д. и др., 2010).

Ефективност на државата: Оценката на овој индикатор изнесува 44,2 %. Основата за мерење е Анкетата за светско владеење на ОН. Македонија споредбено со земјите од

Западен Балкан е подобро рангирана од Босна и Херцеговина, од Косово, од Албанија и од Србија, но пониско од Црна Гора и Хрватска.

Ефективноста на државата е прашање коешто постојано се анализира во извештаите за прогресот на државата подготвувани од страна на Европската комисија. Имено, непрофесионалната јавната администрација во неколку извештаи наназад беше посочувана како кочница за спроведување на значајни реформи на кои што е обврзана државата. Оценката од извештајот за 2010 година покажува одреден напредок во однос на реформите на јавната администрација имено преку донесувањето на Законот за јавни службеници. Сепак, потребни се значителни дополнителни реформи со цел да се обезбеди транспарентност, професионалност и независност на јавната администрација.

III.5.3. Социокултурен контекст

Вкупната оценка на поддимензијата социокултурен контекст изнесува 49,6 %. Оваа поддимензија проценува колку се корисни или штетни социокултурните норми во Република Македонија за граѓанското општество, а се оценува: довербата, толеранцијата и јавниот дух во земјата.

Доверба: Довербата е индикаторот којшто е најниско оценет во димензијата околина, со тоа што само 10,4 % сметаат дека може да имаат општа доверба во другите луѓе. Тоа претставува намалување на општата доверба која во 2008 година изнесуваше 23,1 %, а 76,9 % сметале дека треба да се биде внимателен со луѓето. На скалата од 1 до 10, каде што 1 е „Повеќето луѓе би се обиделе да ме искористат“, а 10 е „Повеќето луѓе би се обиделе да постапат чесно“, средната вредност на ставовите на граѓаните е 4,1 (Клековски С. и др., 2010).

Толеранција: Оценката на толеранцијата изнесува 51,2 %. Прашањето со кое што се мери толеранцијата е „ Од следниве групи луѓе, именувајте ги оние што не би сакале да ви бидат соседи?“, а како групи се наведени: друга етничка припадност, друга вера, лица со хендикеп, невенчани парови, Роми, имигранти, хомосексуалци, лица заболени од СИДА, луѓе со криминално минато, зависници од алкохол и зависници од дрога. Граѓаните на Република Македонија во однос на поголемиот дел од наведените групи луѓе покажуваат толерантност. На мнозинската страна на групи луѓе за коишто граѓаните рекле дека не сакаат да им бидат соседи со високо 97,2 % и 94,2 % се зависниците од дрога и зависниците од алкохол. Потоа следуваат луѓето со криминално минато (84,1 %), лицата заболени со СИДА (85,1 %) и хомосексуалците (80,5 %). На граѓаните најмалку им „сметаат“ луѓето од друга етничка припадност (19,2 %), луѓето од друга вера (21,9%) и лицата со хендикеп (25,1 %).

Јавен дух: Јавниот дух е оценет со 87,3 %. Оценката на овој индикатор е добиена преку следните три прашања: оправданоста да не се плаќа јавен превоз, оправданост да се даде или прими мито за работа што е обврска и оправданост за неплаќање данок доколку се укаже можност за тоа. Вреднувањето е направено на скала од 1 до 10 каде што 1 е никогаш (не е оправдано), а 10 е (секогаш е оправдано). Мнозинство од 57,9 % смета дека никогаш не треба да се одбегнува плаќањето на даноците. Уште повисоки 68,5 % сметаат дека никогаш не е оправдано да не се плаќа јавен превоз и големо мнозинство од граѓаните од 71,4 % сметаат дека не треба да се дава односно да се прима мито за работа што е нивна обврска.

Заклучоци

1. Солидна овозможувачка околина за граѓанските организации. Организациите во Република Македонија делуваат во солиден социоекономски (60,9 %) и социополитички контекст (59,0 %), но помалку поддржувачки социокултурен контекст (49,6 %).

2. Недовербата, корупцијата и неефективноста на државата се најголемите попречувачи во овозможувачката околина за граѓанското општество. Најмалку поддржувачките состојби: се недовербата, корупцијата и неефективната државата. Општата доверба изнесува само 10,4 %, што означува исклучително висока недоверба на јавноста во општеството. Корупцијата иако перцепирана како помалку присутна споредбено со претходните години, се уште е длабоко присутна во јавниот сектор. Дополнително, неефективноста на државата во остварување на своите задачи само придонесува кон недовербата и корупцијата.

3. Овозможувачка законска регулатива. Законската регулатива за дејствување на граѓанските организации во Република Македонија пред донесување на новиот Закон за здруженија и фондации (април 2010 г.) е овозможувачка за мнозинство од организациите, меѓутоа не е мал бројот на организации (скоро секоја четврта) кои сметаат дека законската регулатива е значително ограничувачка.

4. Организациите слободни во нивното дејствување. Големо мнозинство од граѓанските организации немаат искуство со незаконски ограничувања од страна на властите. Високи 77,0 % од граѓанските организации никогаш не се соочиле со незаконски ограничувања или напади од страна на локалната или централната власт.

IV. ЈАКИ И СЛАБИ СТРАНИ НА МАКЕДОНСКОТО ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО

IV.1. ЈАКИ СТРАНИ

Граѓанското општество најактивно во областа на човековите права.

Граѓанското општество со својата посветеност и разноликост во активностите остварува значајно влијание на политиките коишто се однесуваат на заштита на човековите права и еднаквоста, на развојот на децентрализацијата и на поддршка на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор. Граѓанското општество е иницијатор на донесување на повеќе закони од областа на еднаквоста и човековите права (Закон за еднакви можности меѓу жените и мажите, Закон за спречување и заштита од дискриминација, и сл.), го следи спроведувањето на процесот на децентрализација како основа за демократијата, и е активно во јакнењето на свеста и следењето на Охридскиот рамковен договор како клучниот договор за стабилноста на земјата.

Граѓанското општество придонесува кон зајакнување на граѓаните.

Граѓанското општество продолжува да остварува најголемо влијание во оспособувањето на граѓаните и обезбедувањето услуги за општествените потреби. Намерите и способноста на граѓанското општество да ги зајакнува капацитетите на граѓанските организации, како и да ги информира и да ги образува граѓаните (пред сè маргинализираните и сиромашните) за различни прашање е одлика со која што се постигнува најголемо влијание во заедницата.

Висок степен на вмреженост, комуникацијата и соработката се евидентни меѓу граѓанските организации.

Граѓанското општество во Македонија продолжува да биде насочено кон трите компоненти: комуникација, координација и соработка. Со цел да си ги зајакнат сопствените капацитети и да остварат поголемо влијание во општеството граѓанските организации имаат релативно добро развиени меѓусебни односи и постои значително ниво на поврзаност во мрежи, сојузи или слични организации. Констатирано е и дека учеството во мрежи и коалиции на граѓански организации придонесува кон поголема вклученост во процесите на креирање на политиките односно на подготовка на законите. Овие односи се одржуваат на високо ниво и покрај отсуството на некои од долгогодишните настани кои што овозможуваа олеснет пристап до меѓусебно информирање и соработка како НВО саетите (национален и локални), списанието Граѓански свет и веб страниците Граѓански свет и Манго и сл. Со повлекувањето на традиционалните странски донатори од Македонија, доброто ниво на соработка кое постои меѓу граѓанските организации може да биде нарушено поради борбата за средствата кои се намалуваат, а што во иднина може да предизвика проблеми.

Корупцијата во граѓанското општество е ретка појава.

Граѓанското општество во Македонија се карактеризира и со ниско ниво на корупција. Овој факт го потврдуваат и други меѓународни релевантни истражувања како Глобалниот барометар за корупција според кои граѓанското општество е на дното на листата корумпирани, односно еден од најнекорумпираните сектори (Транспаренси интернационал, 2009).

Разновидност на изворите на финансирање.

Граѓанските организации имаат капацитети за прибирање финансиски средства од различни извори. Имено, финансирањето од странски и меѓународни институции и организации вклучително и од Европската Унија, потоа финансирање од членството, како и од државата на локално и национално ниво, придонесуваат за финансиската стабилност и одржливост на граѓанскиот сектор во Македонија.

IV.2. СЛАБИ СТРАНИ

Искоренувањето на сиромаштијата, декларативен приоритет и само ад-хок акции.

Иако сиромаштијата е главен општествен проблем и иако граѓанските организации ја сметаат сиромаштијата за приоритет, активностите и влијанието на организациите во оваа област не се соодветни на големината на проблемот. Повеќето од акциите се однесуваат на ад-хок поддршка на сиромашни и маргинализирани групи втемелени на социјално-хуманитарна основа. Многу малку активности се базираат на развојни принципи или се насочени кон идентификување на причините и акција против сиромаштијата.

Недоволно активности за влијание врз националниот буџет.

Да се биде вклучен, да се следи и да се влијае на националниот буџет е областа каде што граѓанското општество речиси и да нема активности. Исклучок се поединечни обиди за влијание на буџетот од родов аспект (родово буџетирање) кои што влијаеле на вклучување на принципите на родово буџетирање на пример во политиките на МТСП, како и оспособување на државните службеници за практична примена на алатките за родово буџетирање.

Граѓанското општество не е пример за водство во ставовите.

Иако од граѓанското општество се очекува да биде предводник и позитивен пример во препознавање на важноста и промоција на довербата, толеранцијата и јавниот дух, скоро и да е поразително што членовите на граѓанското општество не се потолерантни и немаат повисок јавен дух од граѓаните кои не се членови. Единствено членовите на граѓанското општество имаат само незначително повисока општа доверба.

Мала вклученост на граѓаните во граѓанското општество.

Активностите на граѓанското општество не се доволно привлечни за граѓаните да пројават интерес да се вклучат или волонтираат. Од друга страна пак причини за таквата состојба се општиот недостиг на доверба кај јавноста, како и недостигот на навик и свесност за граѓански ангажман.

Граѓанското општество не е доволно добро во подобрување на општествената одговорност на граѓаните, односно во граѓанскиот ангажман.

Причините за ова може да биде националната култура која вклучува ниска општа доверба и ниско ниво на вклученост или пак недоволните активности за промоција на граѓанското општество и граѓанскиот ангажман. Донесувањето на законот за волонтерство и националната стратегија за волонтерство и зголемена информативна активност може потенцијално да ги променат нештата. Но ова останува непознато. Потребна е една долгорочна перспектива за промена на националната култура. Дилемата е слична како дали зголемената транспарентност (пр. објавување на извештаи) ќе води кон зголемена доверба во ГО (Војдова Т., 2005).

Малцинство организации имаат платени лица за работа.

Различно од констатацијата од пред пет години кога човечкиот капитал беше јака страна, овој пат човечките ресурси се една од послабите карактеристики на граѓанското општество, поради малиот број на професионално ангажиран персонал. Посветеноста и квалификациите на човечкиот капитал веројатно се задржани на истото ниво, меѓутоа малиот број „професионален“ персонал ангажиран во граѓанските организации значително може да влијае на сигурноста и на вработените од една страна и на граѓанските организации како работодавачи од друга страна, што долгорочно може да влијае на квалитетот на работата. Ова дополнително е проблем бидејќи не може многу да се смета на волонтерството како алтернатива, ако се имаат предвид податоците дека нивото на волонтирање од страна на граѓаните во активности на граѓанското општество е многу ниско.

Организациите не се доволно посветени на односите со членовите, граѓаните и другите актери.

Странските донатори беа и сè уште се најголемиот извор на средства за граѓанските организации во Македонија. Ова води пред сè кон воспоставување отчетност нагоре првенствено кон странските донатори, отколку воспоставување и одржување на внатрешните односи со членството, вертикалните односи со граѓаните, или пак хоризонталните односи со другите актери. Недостатокот од вертикална и хоризонтална отчетност може да биде причина за ниското ниво на доверба во граѓанското општество.

IV.3. МОЖНОСТИ

Овозможувачка законска регулатива за граѓанските организации.

Најзначајната промена за граѓанското општество со Закон за здруженија и фондации донесен во април 2010 г. претставува проширувањето на слободата на здружување. Можноста здруженија да основаат физички и правни лица, домашни и странски лица, како и малолетни лица под определени услови во споредба со досегашното решение кое беше ограничено само на полнолетни државјани на Република Македонија претставува директен придонес во целосно остварувањето на правото на слободно здружување согласно Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, судската пракса на Европскиот суд за човекови права и Препораките за невладините организации од Советот на Европа.

Нови законски мерки за финансиска одржливост.

Со новините усвоени во Закон за здруженија и фондации донесен во април 2010 г. покрај проширувањето на слободата на здружување, од исклучителна важност се можностите кои што се однесуваат на одржливоста на организациите, а тоа се: можноста за директно занимавање со економски активности и статусот на организација од јавен интерес. Ако се има предвид дека приходите од економски активности за граѓанските организации во развиените земји, а и во земјите од централна и источна Европа го заземаат првото или второ место во вкупниот буџет на организациите (заедно со поддршката од страна на државата), можноста и македонските граѓански организации да остваруваат приходи од своите активности и истите да ги користат за статутарните цели би требало да придонесе кон одржливост заснована на домашна поддршка и поголема независност на организациите од пред се доминантните странски донации. Во однос на статусот од јавен интерес Република Македонија ќе претставува пример за повеќе земји од регионот. Статусот на организација од јавен интерес има за цел да ги препознае организациите кои што работат за потребите на пошироката заедница во области важни за целокупното општество, организациите кои што имаат

повисоки стандарди на управување, одговорност и транспарентност, но исто така и организациите кои што ќе имаат одредени олеснувања и поволности (пред се даночни) добиени од страна на државата.

ЕУ интеграциите нудат позитивен потенцијал за промена.

Кандидатскиот статус на Република Македонија за членство во Европската Унија со себе носи и големи предизвици за целата заедница, но и за граѓанското општество. Европската Унија во изминатиот период покажа значителна поддршка за граѓанското општество давајќи му посебно значење и третман во редовните извештаи за прогресот на земјата. Ова укажува на фактот дека институциите на Европската Унија ја препознаваат улогата на граѓанското општество како предводник во поддршката, во практикувањето и во промоцијата на новите (демократски) вредности како што се партиципативната демократија, вклучувањето, еднаквоста, транспарентноста и отчетноста. Уште повеќе важноста на граѓанското општество ќе биде потребна во процесот на постигнување на единство на традиционалното мултикултурно и мултиетничко општество со постмодерна Европа. Дополнително, ако се има предвид умешноста, знаењето, вештините, вкоренетоста и блискоста дури и со најмалку достапните сегменти во општеството (маргинализирани групи, рурални средини, и сл.), граѓанското општество ќе треба да биде прифатено и од државата и од Европската Унија како релевантна страна во процесот на преговорите за членство на Македонија во Европската Унија.

IV.4. ЗАКАНИ

Корупцијата како причина за „заробување на општеството“.

Со очекувањето на се поголеми извори на финансирање од европските фондови кои што ќе се дистрибуираат преку органите на државната управа, стравувањето од злоупотреба е основано ако се има предвид искуството од некои од новите членки на Европската Унија како што е Бугарија. Имено, и покрај фактот што граѓанското општество традиционално е оценувано како најмалку корумпирано, последните истражувања во Бугарија укажуваат на една нова појава на корупција која што токму го зафаќа граѓанското општество и особено се манифестира во спрегата меѓу функционерите на национално и локално ниво и граѓанските организации при постапките на доделување на финансиската поддршка (Центар за изучување на демократијата, 2009). Иако Република Македонија според последниот Индекс на перцепција на корупцијата од 2010 е подобро рангирана и од Бугарија и од неколку други земји членки на ЕУ, треба да се остане претпазлив во можностите за пресликувањето на моделот на злоупотреби идентификувани во Бугарија. Исто така, концептот на „заробено општество“ кое што укажува на дејствија на одредени поединци или групи кои што ги подредуваат законите и другите политики во сопствена корист на недозволен и нетранспарентен начин е закана на која што треба постојано да се укажува. Граѓанското општество во Македонија како еден од најмалку корумпираните сектори, токму во оваа закана може да ја има својата можност за поголема вклученост во борбата против корупцијата и во барањето поголема отчетност од државата на национално и локално ниво.

Ниска доверба на јавноста.

Општата доверба, како и довербата во граѓанското општество во Македонија е на ниско ниво, што е причина за ниското ниво на граѓански ангажман, како во широчина така и во длабочина. Ниското ниво на граѓански ангажман може да биде пречка за идниот развој на граѓанското општество. Доколку продолжи граѓанското општество да

потфрла во општествената одговорност, усложнето со тензии меѓу традиционалните вредности во државата и новите ЕУ вредности, оваа закана може да прерасне во сериозен проблем.

V. ПРЕПОРАКИ

Граѓанското општество да прерасне во движечка сила за искоренување на сиромаштијата и борба против корупцијата.

Искоренувањето на сиромаштијата како предизвик пред граѓанското општество стоеше во претходните, а ќе биде предизвик и во следните години. Поместувањето на сиромаштијата од маргините во фокусот на општеството, откривањето на причинско-последичните односи како и социо-економските неправди и натаму стои како предизвик пред граѓанското општество.

Од политики кон буџети.

Во изминатиот период постигнат е извесен успех во влијанието на јавните политики. За подобра процена на влијанието на граѓанското општество врз јавните политики треба да се воспостават приоритетите, очекувањата и показателите. Во наредниот период потребно е поголемо внимание на спроведувањето на законите, вклучувајќи го влијанието врз националниот буџет и набљудување на спроведувањето на политиките и употребата на средствата. Затоа граѓанските организации потребно е да ги зајакнат своите капацитети за влијание врз националниот буџет.

Нов интензитет на односите со јавноста.

Подолготрајната ориентираност на граѓанските организации кон донаторите придонела односите со јавноста, односно граѓаните и членството да бидат ставени во втор план. Во овој и следниот период, потребно е граѓанските организации поинтензивно да се фокусираат на јавноста, односно на граѓаните и на своето членство. Градењето вакви односи ќе овозможи проактивно презентирање на резултатите од активностите што ќе обезбеди поголема видливост на организациите. На подолги патеки, ваквите релации ќе ја подобрат довербата и поддршката на граѓанските организации.

Силни партнерства за одржливо граѓанско општество – од правна рамка и структури кон взаемно запознавање и признавање.

Партнерствата и трајните мрежи, меѓусебно, со државата и деловниот сектор се битен елемент за ефективно и одржливо граѓанско општество. Во досегашниот развој повеќе внимание е посветувано на градење на социјалниот капитал со (странските) донатори, отколку со другите актери. Во односите со државата граѓанските организации се фокусираа на правна рамка која овозможува соработка, нешто што е делумно веќе постигнато. Социокултурните ограничувања како ниската доверба, толеранцијата и историјата, го прават видлив проблемот на взаемно запознавање и признавање. Сега е потребно поместување на фокусот од правна рамка кон взаемна почит.

Еден од првите чекори е надминување на историскиот јаз меѓу политичките партии и граѓанските организации и понатамошно јакнење на соработката меѓу бизнис асоцијациите, синдикатите и граѓанските организации.

Суштински граѓански и социјален дијалог

Потребно е натамошно градење на суштински граѓански и социјален дијалог, со употреба на веќе постојните механизми и нивен понатамошен развој. Потребно е

вклучување во работата на Собранието, во работните групи на Владата, како и во евроинтеграциските процеси. Добрите односи на локално ниво, меѓу општините и граѓанското општество треба понатаму да се развиваат, како и односите со пазарот и бизнис секторот. За натамошно јакнење на кредибилитетот на граѓанското општество потребно е натамошно јакнење на националните и секторски платформи и сојузи.

Потребни се напори за обезбедување финансиска одржливост на граѓанското општество

Одржливоста на граѓанското општество многу загрижува, со оглед на можното сценарио за повлекување на странските донатори (извори). Ова би довело до ремоделирање на граѓанското општество, врз основа на неговата способност да мобилизира нови ресурси. Различните потсектори треба да развијат различни модели на финансирање. Ова може да вклучи членарина за масовните организации, како синдикатите или пензионерските организации, или добротворни прилози кога граѓаните препознаваат одредени потреби, како за деца или за луѓе со посебни потреби. Има потреба за подобрување и зајакнување на директната државна поддршка (вклучувајќи ги и приходите од игри на среќа). Индиректната државна поддршка исто така треба да се подобри преку даночни олеснувања и развој на статусот на организации од јавен интерес, како и преку развој на волонтерството и зголемен капацитет за услуги на граѓанското општество. На среден рок, на граѓанското општество ќе му треба постојана странска поддршка за проектите за демократија и човекови права, особено кога граѓанските организации нема да бидат способни брзо да мобилизираат нови извори на ресурси.

VI. ЗАКЛУЧОЦИ

Умерено влијание на општествените проблеми и јавните политики

Севкупното влијание на граѓанското општество е средно или просечно. Во одсивот, општествено и политичко влијание, влијанието е средно, а многу ограничено е влијанието на ставовите. Средно е и влијанието на приоритетните проблеми, а граѓанските организации постигнале среден успех во влијанието на општеството. Граѓанските организации се самокритични во оценката на општото влијание врз политиките што резултирало со јаз од 35,8 % меѓу внатрешната (29,4 %) и надворешната (65,2 %) перцепција. Граѓанското општество е најактивно во областите на човековите права и еднаквоста, децентрализацијата и Охридскиот рамковен договор.

Малцинство граѓани членуваат и волонтираат во граѓанските организации.

Членувањето во граѓанските организации не се променило значајно во последните пет години и изнесува 24,7 %, а граѓаните се најактивни во политичките партии. Волонтирањето, пак, е уште помало и само една петтина од активните членови волонтираат. Волонтерскиот ангажман на граѓаните најчесто е 10 часа годишно.

Солидно ниво на организација на граѓанското општество.

Граѓанските организации сметаат дека има поделба меѓу неизвршните и извршните функции. Дури две третини од нив членуваат во мрежи на национално или на меѓународно ниво, а секторската комуникација е високо оценета. Во однос на претходната година, буџетите на организациите, како и приходите на секторско ниво се стабилни. Една од послабите точки се човечките ресурси, 89,3 % од организациите немаат или бројот на платени лица за нивната работа не надминува 10. Дополнително на ова, 64,0 % од вработените во граѓански организации се вработени во 100-те најголеми организации.

Ненасилството и толеранцијата како вредности на граѓанските организации, а корупцијата е ретка појава.

Мнозинство граѓански организации веруваат дека насилното искажување на интересите не е пракса во граѓанското општество во Македонија. Мнозинство од организациите сметаат дека корупцијата е ретка, многу ретка или дека воопшто ја нема. Ова е добар знак за моменталната состојба на граѓанското општество.

Околината е поддржувачка до одреден степен, со делумно неефективна држава и со голем недостаток на јавна доверба.

Мнозинство од организациите сметаат дека законската регулатива е овозможувачка и немаат искуство со незаконски ограничувања од страна на властите. Она што ја попречува овозможувачката околина се недовербата, корупцијата и неефективната држава. Општата доверба е исклучително ниска и изнесува само 10,4%.

На граѓанскиот ангажман му претстои долг пат

Претходниот извештај на ИГО од 2006 г. во Македонија е наречен „По 15 години транзиција – од стабилизација кон граѓанско учество“. Периодот на стабилизација на граѓанското општество се движеше кон крајот и во насока на градење на успешно граѓанско општество се јави и потребата од поголема граѓанска ангажираност. За таа цел потребно беше да се одговори на две клучни прашања: борба против сиромаштија и корупција. 22,9 % од граѓаните членувале во граѓански организации во 2004 г., шест години подоцна бројката изнесува 24,7 % (14,9 % се членови на најмалку една

граѓанска организација и 25,4 % членови на барем една граѓанска организација која влијае на јавните политики). Првиот чекор во зголемувањето на граѓанскиот ангажман е постигнат – сега првиот чекор од долгиот пат кој му претстои ќе биде градењето на долгорочно учество и свесност.

Влијанието на Цивикус – Индексот на граѓанското општество врз македонското граѓанско општество.

По втор пат МЦМС го спроведе ИГО во Македонија кое се покажа корисно како за граѓанското општество, така и за останатите чинители. Граѓанските организации се служеа со ИГО како алатка за самооценка и застапување кое се заснова на факти. ИГО послужи и како основа за развој на стратегии, како на пример програмата за работса на Граѓанската платформа на Македонија за 2006-2007, но за креирање јавни политики, како што е Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор, донесена во 2007 г. Сеопфатната истражувачка методологија му овозможува на граѓанското општество да спроведува понатамошна проценка на контекстот и состојбата во која дејствува. МЦМС ги спроведе и анкетите „Довербата во Македонија“ и „Општествена одговорност на граѓаните“ како последователни активности на ИГО од 2006 г. ИГО во целина и неговата методологија исто така служи и како помошна алатка за студентите на социолошките, правните или политичките студии. Партиципативниот пристап придонесува во подобрување на дијалогот во рамки на граѓанското општество, како и со другите актери. Дополнителна вредност од спроведувањето на ИГО е проширениот концепт за граѓанско општество кој сега ги опфаќа синдикатите, организации на работодавачите и стопанските комори, верските заедници и политичките партии.

ДОДАТОК 1. ЛИСТА НА ЧЛЕНОВИТЕ НА СОВЕТОДАВНИОТ КОМИТЕТ

Претставници на граѓанските организации

1. Бехиџудин Шехапи: претседател, Хуманитарна организација „Ел хилал“.
2. Дојчин Цветановски: Ппретседател, Самостоен синдикат за образование, наука и култура на Република Македонија.
3. Елена Николова: извршен директор, Еразмус - студентска мрежа, долгогодишен активист во младински организации. Основач и поранешен претседател на младинската мрежа Блу скај.
4. Газменд Ајдини: извршен директор на Центарот за развој на медиуми и генерален секретар на Здружението на новинари на Македонија.
5. М-р Јана Лозановска: Институт Евро-Балкан.
6. Д-р Мирјана Најчевска: директор, Центар за човекови права и разрешување на конфликти.
7. Мухамед Точи: координатор на Секорот за човекови права и меѓуетнички односи, Хуманитарно и добротворно здружение на Ромите во Македонија „Месечина“.
8. Д-р Ризван Сулејмани: Директор на Институтот за политички и меѓукултурни студии.
9. М-р Сунчица Костовска: Директор на Програмата за граѓанско општество, Фондација Институт отворено општество – Македонија.
10. Звонко Шаврески: претседател, Полио Плус – Движење против хендикеп.

Претставници на другите сектори

Медиуми

11. Слаѓана Димишкова: новинар, дневен весник Нова Македонија.

Државен сектор

12. Лилјана Поповска: пратеник во Собранието на Република Македонија
13. Зумрете Јакупи: пратеник во Собранието на Република Македонија

Донатори/меѓународни организации

14. Ирена Иванова: Делегација на Европската Унија.

Деловен сектор

15. Елисавета Симјановска: менаџер за односи со јавноста и корпоративен идентитет на Секјуриком.

ДОДАТОК 2. КРАТКИ ПРОФИЛИ НА ЧЛЕНОВИТЕ НА НАЦИОНАЛНИОТ ИНДЕКС – ТИМ

Сашо Клековски – Координатор на Националниот индекс-тим на ИГО / Експерт за граѓанско општество (влијание): Роден е на 13 април 1966 г. во Скопје. Завршил Медицински факултет во Скопје. Оженет со Ана и има две деца Ангелина и Никола. Неговото искуство е дваесетгодишна работа на раководни позиции во граѓанскиот сектор. На крајот на осумдесеттите и почетокот на деведесеттите ги води Сојузот на студентите по медицина на Македонија и Сојузот на студентите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“. Во 1993 г. е еден од основачите, а од 1994 г. е извршен директор на МЦМС. Од 1998 до 2008 г. е застапник на Македонската развојна фондација за претпријатија. Тој е член на повеќе комитети во Македонија и во странство, вклучувајќи и во Управниот одбор на Транспарентност Македонија. Потпретседател е на Деловниот совет на Универзитетот Американ колеџ. Тој е прв ко-претседател на Заедничкиот консултативен комитет на граѓанското општество меѓу ЕУ и Република Македонија за периодот 2009-2010 година. Тој има длабоки разбирања и знаења за граѓанското општество во Македонија.

Даниела Стојанова – Координатор на проектот / Експерт за граѓанско општество (граѓански ангажман и ниво на организација): Родена на 11 јуни 1977 г. во Скопје. Дипломирала на комуникации и медиуми. Од 1992 г. активно членува во граѓанските организации, а од 1996 до 2001 г. вршеше повеќе одговорни функции во Движењето на екологистите на Македонија (ДЕМ). Во 2000 г. учествуваше во иницијативата и основањето на Мрежата на еколошки НВО од Југоисточна Европа, а од 2001 до 2004 г. раководеше со Секретаријатот на истата. Од 2000 до 2004 г. беше член на Работната група за Регионалната програма за обнова на животната средина при Пактот за стабилност. Како дел од првиот тим обучувачи во Македонија во периодот од 1996 до 2002 г. прими и испорача повеќе обуки за граѓанските организации во Македонија. Во периодот 2003-2004 година активно учествуваше во иницијативата за основање на ГПМ, а од 2004-2006 г. беше одговорна за нејзиниот Секретаријатот. Од 2004 г. работи во МЦМС, каде примарна одговорност има за програмата Институционален развој на граѓанското општество.

Гонце Јаковлеска – Експерт за граѓанско општество (практикување вредности): Родена на 13 јули 1969 г. во Радовиш. Дипломира на Факултетот за политички науки на Универзитетот во Белград, а во моментот е на постдипломски студии по комуникологија на ИСППИ во Скопје. Таа е соработник за односи со јавноста во МЦМС од 1996 г. Била дел од тимот што го организирал НВО Саемот – Форум на граѓанското општество во Македонија и кампањите на МЦМС. Ко-автор е на повеќе истражувачки извештаи на МЦМС во областа на општествената одговорност на граѓаните.

Емина Нурединоска – Експерт за граѓанско општество (околина): Родена е на 16 април 1974 г. во с. Жировница. Дипломира на Правниот факултет во Скопје во 1997 г., каде и магистрира во 2010 г. по меѓународно право на тема „Слободата на здружување како човеково право во демократијата“. Се фокусира на институционалниот развој и создавањето овозможувачка околина за граѓанските организации, а посебен интерес и се и правната и фискалната рамка, нивната вклученост во креирање на политиките и промоција на граѓанскиот сектор во јавноста. Активно учествувала во процесот на основање на ГПМ, а како одговорен соработник е дел од тимот којшто го организира НВО Саемот – Форум на граѓанското општество во Македонија. Беше и лидер на тимот на проектот финансиран од ЕУ, во чии рамки беше подготвена Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор. Од октомври 2010 г. е раководител на Одделението за граѓанско општество и демократизација во МЦМС.

ДОДАТОК 3. ПРИКАЗИ НА СЛУЧАЈ

Граѓански ангажман

Трендови на учество на граѓаните во граѓанското општество;

Употреба на социјални медиуми од страна на граѓанските организации во Македонија;

Граѓанско мобилизирање на социјални мрежи: Анализа на социјалните медиуми и „Плоштад Слобода“;

Волонтеризмот во Македонија;

Волонтерството во социјално-хуманитарни организации;

Ниво на организација

Дистрибуција и ресурси на граѓанските организации во Македонија;

Соработката меѓу организациите на граѓанското општество: ЗК – Комуникација, координација, соработка;

Перцепција на влијанието

Влијание на граѓанското општество на политиките на национално ниво: Закон за спречување и заштита од дискриминација;

Влијание на граѓанското општество на политиките на национално ниво: Национален буџет;

Транспарентност и учество на јавноста во процесите на донесување на законите;

Практикување вредности

Демократијата во спортските организации;

Анализа на внатрешната отчетност кај водечките граѓански организации во Република Македонија;

Околина

Ефекти од спроведувањето на Стратегијата за соработка меѓу владата и граѓанскиот сектор;

Општествената одговорност на претпријатијата и односите меѓу деловниот сектор и граѓанското општество;

Ограничувања во слободата на здружување на граѓаните и дејствувањето на граѓанските организации;

Граѓанското општество во медиумите;

ДОДАТОК 4. МАТРИЦА НА ПОКАЗАТЕЛИ НА ИГО

1	Димензија: ГРАЃАНСКИ АНГАЖМАН	45,0
1.1	Широчина на општествениот ангажман	25,3
1.1.1	Членување во општествени организации 1	14,9
1.1.2	Волонтирање во општествени организации 1	17,5
1.1.3	Ангажман во заедницата 1	43,5
1.2	Длабочина на ангажманот во општеството	27,1
1.2.1	Членување во општествени организации 2	26,3
1.2.2	Волонтирање во општествени организации 2	2,7
1.2.3	Ангажман во заедницата 2	52,3
1.3	Разновидност на општествениот ангажман	77,5
1.3.1	Разновидност на општествениот ангажман	77,5
1.4	Широчина на политичкиот ангажман	30,8
1.4.1	Членување во организации за застапување и влијание на политики 1	25,4
1.4.2	Волонтирање во организации за застапување и влијание на политики 1	17,6
1.4.3	Учество во политички непартиски активности 1	49,4
1.5	Длабочина на политичкиот ангажман	22,1
1.5.1	Членување во организации за застапување и влијание на политики 2	21,0
1.5.2	Волонтирање во организации за застапување и влијание на политики 2	2,2
1.5.3	Учество во политички непартиски активности 2	43,0
1.6	Разновидност на политичкиот ангажман	87,2
1.6.1	Разновидност на политичкиот ангажман	87,2
2	Димензија: НИВО НА ОРГАНИЗАЦИЈА	59,8
2.1	Внатрешно управување	88,1
2.1.1	Управување	88,1
2.2	Инфраструктура	67,5
2.2.1	Инфраструктура за поддршка	67,5
2.3	Секторска комуникација	92,5
2.3.1	Состаноци	91,3
2.3.2	Размена на информации	93,7
2.4	Човечки ресурси	21,0
2.4.1	Одржливост на човечки ресурси	21,0
2.5	Финансиски и технолошки ресурси	83,7
2.5.1	Финансиска одржливост	72,4
2.5.2	Технолошки ресурси	95,0
2.6	Меѓународни врски	6,2
2.6.1	Меѓународни врски	6,2
3	Димензија: ПРАКТИКУВАЊЕ ВРЕДНОСТИ	57,7
3.1	Демократско носење одлуки	76,4
3.1.1	Носење одлуки	76,4
3.2	Работни односи	37,3
3.2.1	Еднакви можности	47,8
3.2.2	Членство во синдикати	2,2
3.2.3	Обуки за правата на вработените	55,4
3.2.4	Јавно достапни политики за работни стандарди	43,8
3.3	Кодекс на однесување и транспарентност	81,9
3.3.1	Јавно достапен кодекс на однесување	73,1
3.3.2	Транспарентност	90,6
3.4	Стандарди за животната средина	40,5
3.4.1	Стандарди за животна средина	40,5
3.5	Перцепција за вредностите во граѓанското општество во целина	52,6
3.5.1	Перципирано ненасилство	20,0
3.5.2	Перципирана внатрешна демократија	55,1

3.5.3	Перципирано ниво на корупција	27,5
3.5.4	Перципирана нетолеранција	70,6
3.5.5	Перципирана важност на нетолерантни групи	89,9
4	Димензија: ПЕРЦЕПЦИЈА НА ВЛИЈАНИЕТО	45,7
4.1	Одзив (внатрешна перцепција)	54,1
4.1.1	Влијание на општествените проблеми 1	29,2
4.1.2	Влијание на општествените проблеми 2	78,9
4.2	Влијание во општеството (внатрешна перцепција)	42,9
4.2.1	Општо влијание на општествените проблеми	33,8
4.2.2	Влијание на општествените проблеми на сопствената организација	51,9
4.3	Влијание на политиките (внатрешна перцепција)	51,6
4.3.1	Општо влијание на политиките	29,4
4.3.2	Активности за влијание на политиките на сопствената организација	78,2
4.3.3	Влијание на политиките на сопствената организација	47,2
4.4	Одзив (надворешна перцепција)	45,8
4.4.1	Влијание на општествените проблеми 1 (PM: Влијание на сиромаштијата)	20,8
4.4.2	Влијание на општествените проблеми 2 (PM: Влијание на оспособувањето на граѓаните)	70,8
4.5	Влијание во општеството (надворешна перцепција)	60,4
4.5.1	Влијание на одредени општествени проблеми	70,8
4.5.2	Општо влијание на општествените проблеми	50,0
4.6	Влијание на политиките (надворешна перцепција)	55,5
4.6.1	Влијание врз одредени политики	45,8
4.6.2	Општо влијание врз политиките	65,2
4.7	Влијание на граѓанското општество врз ставовите	9,5
4.7.1	Разлики во довербата меѓу членовите на граѓанското општество и оние кои не членуваат	6,8
4.7.2	Разлика во толеранција меѓу членовите на граѓанското општество и оние кои не членуваат	0,0
4.7.3	Разлика во јавниот дух меѓу членовите на граѓанското општество и оние кои не членуваат	0,1
4.7.4	Доверба во граѓанското општество	30,9
5	Димензија на контекстот: ОКОЛИНА	56,5
5.1	Социоекономски контекст	61,0
5.1.1	Индекс на основните можности	96,0
5.1.2	Ниво на перципирана корупција	36,0
5.1.3	Ниво на нееднаквост	61,0
5.1.4	Економски контекст	50,8
5.2	Социополитички контекст	59,0
5.2.1	Политички права и слободи	60,0
5.2.2	Владеење на правото и лични слободи	60,4
5.2.3	Слобода на здружување и организациски права	58,3
5.2.4	Искуство со законската рамка	72,1
5.2.5	Ефективност на државата	44,2
5.3	Социокултурен контекст	49,6
5.3.1	Ниво на доверба	10,4
5.3.2	Толеранција	51,2
5.3.3	Јавен дух	87,3

ДОДАТОК 5. РЕСУРСИ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО МАКЕДОНИЈА

	Здруженија и фондации	Политички партии	Синдикати	Комори и деловни здруженија	Верски заедници	Вкупно
2009						
Број на регистрирани организации	10.700	36	48	93	35	10.912
Број на организации кои поднеле годишни сметки	1.938	21	34	46	13	2.052
Вкупно приходи - МКД	5.742.578.281	108.808.498	504.490.018	279.753.341	152.418.599	6.788.048.737
Вкупно приходи - ЕУР	93.375.257	1.769.244	8.203.090	4.548.835	2.478.351	110.374.776
Вкупно вработени	2.079	26	159	133	27	2.424
2008						
Број на организации кои поднеле годишни сметки	1.853	23	33	40	8	1.957
Вкупно приходи - МКД	5.723.334.822	77.771.522	369.818.405	213.671.971	39.672.868	6.424.269.588
Вкупно приходи - ЕУР	93.062.355	1.264.578	6.013.307	3.474.341	645.087	104.459.668
Вкупно вработени	2.008	31	45	132	13	2.229
2007						
Број на организации кои поднеле годишни сметки	1.770	19	34	29	7	1.859
Вкупно приходи - МКД	5.410.996.559	50.052.486	367.234.825	193.124.605	6.414.612	6.027.823.087
Вкупно приходи - ЕУР	87.983.684	813.862	5.971.298	3.140.237	104.303	98.013.384
Вкупно вработени	2.290	38	126	120	10	2.584
2006						
Број на организации кои поднеле годишни сметки	1.738	24	28	23	8	1.821
Вкупно приходи - МКД	6.325.814.977	189.632.672	393.273.728	162.098.632	6.319.174	7.077.139.183
Вкупно приходи - ЕУР	102.858.780	5.577.432	6.394.695	2.635.750	102.751	117.569.407
Вкупно вработени	2.601	34	135	128	9	2.907

ДОДАТОК 6. ДИСТРИБУЦИЈА НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО МАКЕДОНИЈА²⁴

Регион	Индекс на развој	БДП (по глава на жител) МК=100	БДП (ПКМ во \$) ²⁵	Вкупно жители	ГО ²⁶ на 1000 жители	Вкупно ГО		ГО на 1000 жители	Вкупно ГО	
						%	%		2003	2010
	2008-12	2007	2002	2002						
Скопски	1,48	156,4	11.964	578.144	4,2	2.454	41,9	7,4	4.304	38
Градски општини				506.926	4,7	2.381	40,7	8,2	4.181	37
Рурални општини				71.218	1,0	73	1,2	1,7	123	1
Североисточен	0,56	60,7	3.541	172.787	1,8	309	5,3	4,0	697	6
Градски општини				36.042	8,4	304	5,2	17,1	615	5
Рурални општини				136.745	0,0	5	0,1	0,6	82	1
Источен	0,67	86	5.104	181.858	3,1	557	9,5	5,6	1.018	9
Градски општини				14.766	36,2	535	9,1	65,6	968	9
Рурални општини				167.092	0,1	22	0,4	0,3	50	0
Југоисточен	0,89	83,6	6.050	171.416	2,3	390	6,7	5,2	884	8
Градски општини				53.618	6,1	325	5,6	12,9	691	6
Рурални општини				117.798	0,6	65	1,1	1,6	193	2
Вардарски	0,69	98	5.591	154.535	2,1	329	5,6	5,9	908	8
Градски општини				136.103	2,3	311	5,3	6,2	840	7
Рурални општини				18.432	1,0	18	0,3	3,7	68	1
Пелагониски	0,73	103,9	6.905	238.136	3,5	822	14,0	6,3	1.501	13
Градски општини				198.662	3,8	759	13,0	6,7	1.324	12
Рурални општини				39.474	1,6	63	1,1	4,5	177	2
Југозападен	0,72	75	4.192	221.546	2,7	590	10,1	4,8	1.062	9
Градски општини				175.946	3,1	539	9,2	5,4	954	8
Рурални општини				45.600	1,1	51	0,9	2,4	108	1
Полошки	0,72	47,4	3076	304.125	1,3	400	6,8	3,1	952	8
Градски општини				167.622	1,9	326	5,6	4,3	720	6
Рурални општини				136.503	0,5	74	1,3	1,7	232	2
Македонија	1	100	6.850	2.022.547	2,9	5.851	100,0	5,6	11.326	100

²⁴ Извор: Државен завод за статистика; Централен регистар на Република Македонија (податоци за граѓански организации во 2010) и Основни судови (податоци за граѓанските организации во 2003 г.)

²⁵ Министерство за локална самоуправа, УНДП (2004) Социоекономски диспаратети меѓу општините во Македонија. Скопје, Министерство за локална самоуправа, УНДП.

²⁶ Граѓански организации – Здруженија и фондации

ДОДАТОК 7. ЛИСТА НА УЧЕСНИЦИ НА РЕГИОНАЛНИТЕ ФОКУС ГРУПИ И НАЦИОНАЛНАТА РАБОТИЛНИЦА

	Име и презиме	Организација/Институција	Град
1	Александар Мишевски	Форум на млади - Битола	Битола
2	Александар Тодоровски	Македонски културен центар - Битола	Битола
3	Александра Врцовска	Европски институт	Битола
4	Алии Фаик	Даја	Куманово
5	Анета Јордановска	Информативен центар за заедници - Куманово	Куманово
6	Анита Јуруковска	Граѓанска асоцијација Битола	Битола
7	Арбен Ристеми	Кичево	Кичево
8	Ахмет Јашаревски	Центар за ромска заедница – “Дром”	Куманово
9	Бехар Керими	НВО “Линда”	Куманово
10	Билјана Вршовска	Центар за културна деконтаминација - Битола	Битола
11	Билјана Меноска	ТВ Стар - Штип	Штип
12	Благица Костадинова	НВО “Еднаквост за сите” Кочани	Кочани
13	Бордил Сулимани	НВО “Натира”	Куманово
14	Борис Шарковски	Фондација за развој на локалната заедница - Штип	Штип
15	Бранкица Затаракоска	Проект – Младинска независност	Струга
16	Вера Панковска	Биро за развој на образованието Куманово	Куманово
17	Верџинија Стојкова	Советот за превентива против Ммалолетничка Деликвенција – СППМД Кавадарци	Кавадарци
18	Виктор Илиев	ИМКА Битола	Битола
19	Викторија Ристевска	Детски и младински парламент - Велес	Велес
20	Виолета Бошкова	Општина Градско	Велес
21	Виолета Карагунова	Детски парламент Штип	Штип
22	Виолета Налевска	Општина Битола - ЈРЗ	Битола
23	Виолета Спасова	Еколошко друштво “Виножито”	Штип
24	Владимир Лазовски	Отворете ги прозорците	Скопје
25	Владислав Жупан	Општина Струга	Струга
26	Дарко Настевски	Генерален секретаријат на Влада на Република Македонија	Скопје
27	Дејан Мишевски	Вечер прес	Скопје
28	Демир Шабани	Информативен центар за заедници - Куманово	Куманово
29	Дениз Али	Организација на трупците “ЕМ”	Штип
30	Денис Адемовски	Баирска светлина	Битола
31	Дивна Змејковска	Унија на независни и автономни синдикати на Македонија	Скопје
32	Дилбера Камберовска	Даја	Куманово
33	Димитри Голабоски	ЗРА “Аква” - Струга	Струга
34	Димче Велев	Фондација за локален развој и демократија - Фокус	Велес
35	Драги Змијанац	Меѓаши – Прва детска амбасада во светот	Скопје
36	Ѓоко Милески	Локална агенција за развој – Струга	Струга
37	Ѓорѓи Јошевски	Граѓанска асоцијација - Битола	Битола
38	Евгенија Бекташ Јосифовска	Општина Битола – Сектор за култура	Битола
39	Елена Коцоска	Полио Плус	Скопје
40	Елена Кочоска	Полио плус	Скопје
41	Елизабета Ангелеска Атанасоска	Универзитет Свети Климент Охридски	Битола
42	Елизабета К. Босеварова	Општина Градско	Велес
43	Елизабета Ристеска	Центар за развој на заедницата - Кичево	Кичево
44	Емилија Георгиевска	Град Скопје	Скопје
45	Емилија Стојановска	Биосфера - Битола	Битола
46	Ерол Адемев	Општина Штип	Штип
47	Ерол Адемев	Општина Штип	Штип

48	Жаклина Пауновска - Ангеловиќ	НВО “Еднакви за сите”	Штип
49	Жанета Попоска	ОБСЕ	Скопје
50	Зоран Иванов	Фондација за развој на локалната заедница - Штип	Штип
51	Зоран Јанкуловски	Здружение на финансиски работници на локалната самоуправа и јавни претпријатија – Велес	Велес
52	Зумрете Јакупи	Собрание на Република Македонија	Скопје
53	Ибрахим Пајазити	Сојуз на слепи на Република Македонија	Скопје
54	Илина Мангова	Институтот за Демократија „Социетас Цивилис“	Скопје
55	Инда Савиќ	Сојуз на синдикатите на Македонија	Скопје
56	Исмет Балажи	Центар за развој на заедницата - Кичево	Кичево
57	Јован Ивановски	Together-Macedonia	Битола
58	Јове Хаџиевски	Меѓународен Гештлт институт на Македонија	Битола
59	Јорданка Калајџиеска	НВО “Надеж”- Штип	Штип
60	Јосипа Ризанкоска	Институтот за Демократија „Социетас Цивилис“	Скопје
61	Јулијана Настоска	НВО Општина - Охрид	Охрид
62	Јусеин Демиров	ХЗРМ	Штип
63	Катерина Иванова	Организација на жени - Свети Николе	Свети Николе
64	Катерина Цекиќ	НВО “Олимпија” - Штип	Штип
65	Катерина Шукалевска	ТВ Орбис Битола	Битола
66	Катица Чадијева	Општина Велес	Велес
67	Ленка Солеска	Together-Macedonia	Битола
68	Лидија Групчева	Империал Тобако ТКЦ Скопје	Скопје
69	Лилјана Алчева	Хабитат - Македонија	Скопје
70	Лилјана Јанкуловска	Сојуз на синдикатите на Македонија	Скопје
71	Љубица Кочова	Совет за превентива против малолетничка деликвенција – СППМД	Кавадарци
72	Љубица Станковска	Семпер	Битола
73	Љупчо Димитров	Општина Лозово	Велес
74	Маја Петровска	Мултикултура	Тетово
75	Марија Лазаревска	Биосфера - Битола	Битола
76	Марина Денковска	Здружение на граѓани "Врама Си"	Куманово
77	Марјан Келемен	Општина Аеродром	Скопје
78	Мехмед Дуњамин	Здружение за културна соработка “Чекори на младите”	Велес
79	Мирјана Хаџи Николова	МХЗ Штип	Штип
80	Мирослав Ристовски	Центар за Ромска заедница – “Дром”	Куманово
81	Митко Алексов	Сојуз на стопански комори на Македонија	Скопје
82	Мухамед Точи	“Месечина” - Гостивар	Гостивар
83	Наташа Мустафа	Центар за културна деконтаминација - Битола	Битола
84	Невена Лонгурова Гирова	Фондација за развој на локалната заедница - Штип	Штип
85	Нели А.Панова	Здружение на уметници ракотворци - Македонски ракотворби	Битола
86	Нестор Јаулески	ЕД Ареал	Струга
87	Никола Ѓорески	БСЦ Битола	Битола
88	Никола Ивановски	Together-Macedonia	Битола
89	Орлан Демирша	Организација на трупците “ЕМ”	Штип
90	Пајтим Саити	ППЦ Гостивар	Гостивар
91	Панче Урумов	Детски и младински парламент - Велес	Велес
92	Пранвера Имери	Мултикултура	Тетово
93	Рамадан Шакировски	Форум за правата на Ромите “Арка”	Куманово
94	Рахела Симеонова Манева	Организација на жени - Свети Николе	Свети Николе
95	Реџеп Шабани	НВО “Натира”	Куманово
96	Розита Талевска	Виножито - Штип	Штип
97	Самет Скендери	Иницијатива за социјална промена	Скопје
98	Светлана Јанева	Национален совет за родова рамноправност	Скопје
99	Светлана Миленкова	Центар за институционален развој	Скопје

100	Светлана Талевска	Форум на граѓански асоцијации - Битола	Битола
101	Севџан Сулејмановски	Здружение на граѓани "Врама Си"	Куманово
102	Селајдин Сулејманов	Здружение за културна соработка "Чекори на младите"	Велес
103	Снежана Патарева	Организација на потрошувачите - Штип	Штип
104	Соња Николовска	Нов живот	Скопје
105	Соња Ралевска	Семпер	Битола
106	Соња С. Трајаноска	УНДП	Скопје
107	Стојче Смилески	Кичево	Кичево
108	Сунчица Костовска	Фондација институт отворено општество Македонија	Скопје
109	Тетјана Лазаревска	Македонска развојна фондација за претпријатија	Скопје
110	Тинка Котевска	ЈП "Исар" НВО Регионален бизнис	Штип
111	Тодор Ивановски	Центар за културна деконтаминација - Битола	Битола
112	Трајче Чефутов	НВО "Светла визија"	Штип
113	Фатрије Арифи	НВО "Линда"	Куманово
114	Феат Камберовски	Форум за правата на Ромите "Арка"	Куманово
115	Ферди Асани	Хуманитарна организација Ел Хилал	Скопје
116	Чедомир Шопкиќ	Сојуз на слепи на Република Македонија	Скопје

БИБЛИОГРАФИЈА

- Freedom House (2010) *Freedom in the World 2010*. Freedom House.
- Heinrich, V. F. and Fioramonti, L. (eds.) (2008) *CIVICUS Global Survey of the State of Civil Society, Volume 2: Comparative Perspectives*. Bloomfield, Kumarian Press.
- Heinrich, V. F. and Naidoo, K. (2001): *From Impossibility to Reality. A Reflection and Position Paper on the CIVICUS Index on Civil Society Project 1999-2001*. Washington, DC, CIVICUS World Alliance for Citizen Participation.
- Hofstede, G. (2001) *Culture's Consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations* (2nd ed.). Thousand Oaks, Sage Publications, Inc.
- Hofstede, G. (2004) *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. New York: McGraw-Hill U.S.A.
- IMF (2011) World Economic Outlook Database [Online]. International Monetary Fund. Available from: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/index.aspx> [Accessed: February/March 2011]
- Kaufmann, D., Kraay A., Mastruzii M. (2009) *Governance Matters VIII - Aggregate and Individual Governance Indicators 1996–2008*. World Bank.
- Kenig, Nikolina. 2006. *Hofstedeviot model na dimenzii na kulturata: moznosti za merenje vo grupen i individualen kontekst*. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet-Univerzitet Sveti Kiril i Metodij. [Hofstede Model of Cultural Dimensions: Possibilities for Measuring within Group and Individual Context]
- Mati, J. M, Silva, F. and Anderson, T. (2010): *Assessing and Strengthening Civil Society Worldwide: An updated programme description of the CIVICUS Civil Society Index Phase 2008-2010*. Johannesburg: CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation.
- НВО Инфорцентар (2011) Граѓанска сцена [интернет]. Скопје, НВО Инфоцентар. Достапно на: <http://www.nvoinfocentar.org.mk> [Пристапено во февруари 2011]
- The World Bank (2010) *The World Development Indicators (WDI) 2010*. The World Bank.
- Transparency International (2009) *The 2009 Global Corruption Barometer Report*. Berlin, TI.
- Transparency International (2010) *The 2010 Global Corruption Barometer Report*. Berlin, TI.
- UNDP (2011) Human Development Reports [Online]. New York, United Nations Development Programme. Available from: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/chapters/en/> [Accessed: February/March 2011]
- Vojdova, T. (2005) *An Assessment of Czech Civil Society in 2004: After Fifteen Years of Development - CIVICUS Civil Society Index Report for the Czech Republic*. Brno, Civil Society Development Foundation.
- Влада на Република Македонија (2006) *Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор проследена со акциски план за спроведување(2007-2011)*. Скопје, Влада на Република Македонија.
- Дамјановска – Габер, Н. (2007) *Мрежите и коалициите во Македонија*. Скопје. Македонски центар за меѓународна соработка.
- Дневник (2011) Дневник (онлајн). Скопје, Дневник. Достапно на: <http://www.dnevnik.com.mk/> [Accessed: March 2011]
- Државен завод за статистика (2010) Државен завод за статистика. Достапно на: <http://www.stat.gov.mk>.
- Државен завод за статистика (2010) *Македонија во бројки 2010*. Државен завод за статистика на Република Македонија.

Закон за спречување и заштита од дискриминација 2010. Скопје, Собрание на Република Македонија.

Закон за здруженија и фондации 2010. Скопје, Собрание на Република Македонија.

Закон за здруженија на граѓани и фондации 1998. Скопје, Собрание на Република Македонија.

ЦПД (2009) *Злосторство без казна: Борба против корупцијата и организираниот криминал во Бугарија*. Софија. Центар за проучување на демократијата.

Извештај на Европската Комисија (2009). Брисел, Европска Комисија.

Извештај на Европската Комисија (2010). Брисел, Европска Комисија.

Клековски, С. и др. (2006) *Цивикус – Индекс на граѓанско општество “15 Години транзиција-од стабилизација кон граѓанско учество*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски С., Кржаловски А., Саздовска С., Јаковлеска Г. (2006) *Довербата, одговорноста за општествените прашања и добротворството во Македонија*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски С., Кржаловски А. (2007) *Довербата во граѓанското општество*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски С., Кржаловски А., Јаковлеска Г. (2008) *Општествената одговорност на граѓаните*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка.

Клековски С., Кржаловски А., Саздовска С., Јаковлеска Г. (2008) *Довербата во граѓанското општество*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски С., Кржаловски А., Саздовска С., Јаковлеска Г., Колик М., Стојанова Д. (2009) *Општествената одговорност на граѓаните*. Скопје. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски, С., Нурединоска Е., Стојанова Д. (2010) *Довербата во Македонија*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Клековски С., Јаковлеска Г., Стојанова Д. (2011) *Општествената одговорност на граѓаните*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка.

Марковиќ, Н., Илиевски, З. (2007) *Студија за транспарентноста, отчетноста и демократскиот капацитет на граѓанскиот сектор во Република Македонија*.

МЦМС (2003) *Адресар на граѓанските организации во Македонија*. Адресари. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

МЦМС (2003) *Граѓански практики – 100 години македонска државност – граѓанските иницијативи низ тој период и Транспарентност и одговорност во граѓанскиот сектор*. Бр.1. Скопје, МЦМС.

НБРМ (2009) *Основни економски показатели за Република Македонија*. Скопје, Народна банка на Република Македонија.

Нурединоска Е. (2008) *Извештај за спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2007–2011) за периодот јануари 2007 – декември 2008*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Нурединоска, Е. (2010) *Слободата на здружувањето како човеково право во демократијата*. Магистерски труд, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Правен факултет „Јустинијан Први“.

Стојанова Д., Јаковлеска Г., Клековски С., Нурединоска Е., (2010) *Самоперцепција за граѓанското општество – извештај од Организациската анкета*. Скопје, Македонски центар за меѓународна соработка.

УНДП (1999) *Национален извештај за човековиот развој 1999 - Македонија*. Скопје, Програма на Обединетите нации за развој (УНДП).